

Opoziția a pierdut un lider, România o conștiință

Nr. 46
(300)

15-21 noiembrie 1995

EMIL HUREZEANU

La moartea lui Corneliu Coposu

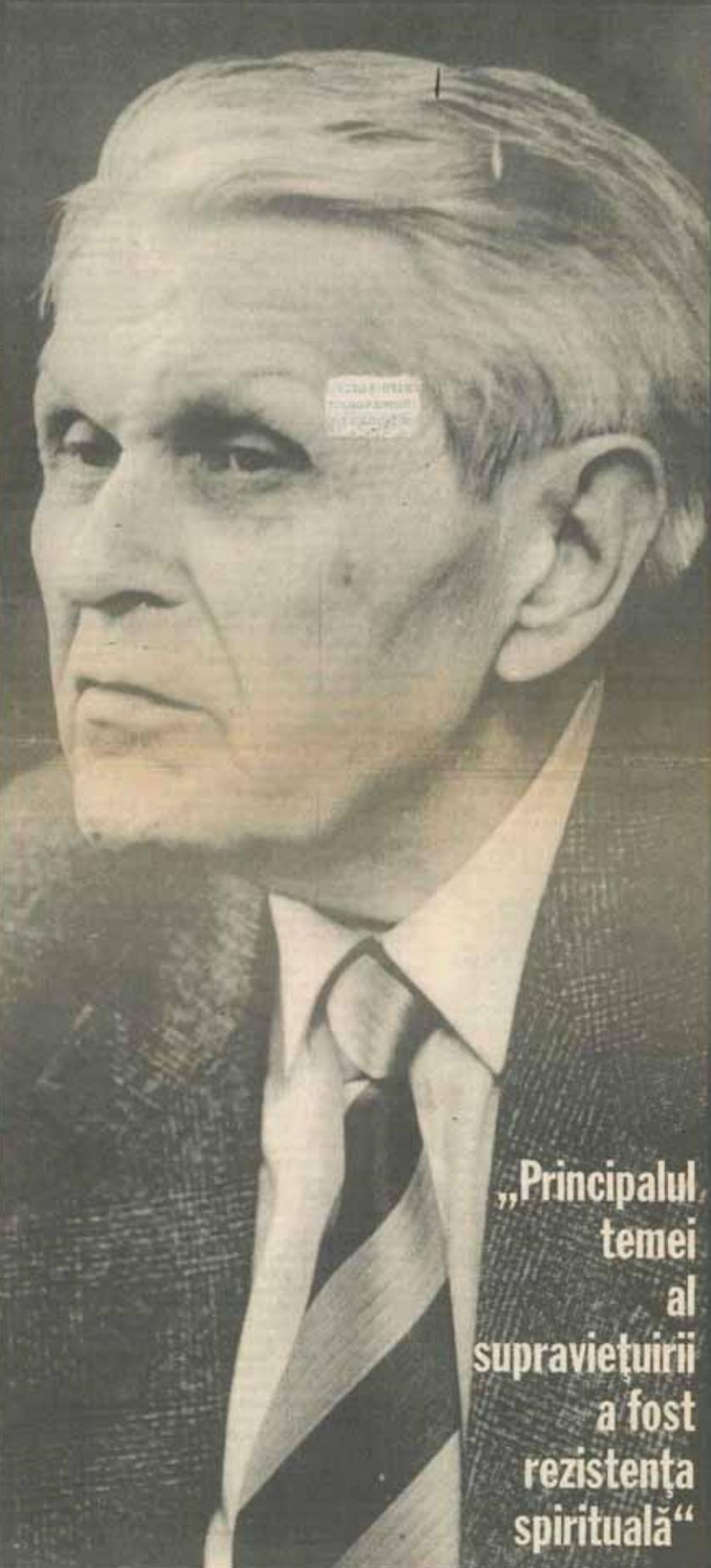
În copilăria, la Sibiu, citeam de fiecare dată, pătruns de teamă respectuoasă, plăcile de marmură de la intrarea în așezământul de cultură ASTRA. Acolo erau fondatorii, scriși cu litere de aur pe piatra neagră, de hărnicia și dărnicia cărora a depins transformarea Transilvaniei din provincie în țară întreagă și regăsită. Acei patrioți ardeleni români, cu dare de mână și inimă pentru propășirea cauzei lor, pentru care aspirația democratică, simțul dreptății, cosmopolitismul natural, dar cumpănit de o și mai mare grijă pentru comunitate, au creat România modernă. Dându-i, după 1918, semnele și sensurile de progres și înflorire europeană; acei bărbați greoi, în redingote negre, convinsoci cu simbolurile curții de la Viena, dar îndrăgostiți de mistica Romei expansivă, fii și nepoți legitimi ai lui Traian, pe care-i chema Laurean, August, Tulu, Corneliu, cu fiice botezate Flavia, Lucretia sau Letitia, au fost strămoșii și ascendenții, rudele fizice și spirituale ale lui Corneliu Coposu. Cu ei a semănat tribunalul puternic din Sălaș, tânărul sportiv și doctor în drept, care și-a început, cu 60 de ani în urmă, o neobișnuită, aproape mitică, carieră politică și publică.

Cariera și viața unui ostas și general roman s-au frânt, într-un fel, la 11 noiembrie 1995. Luptele nenumărate, războaiele câștigate și cele pierdute, suferința trupescă și morală, îndurate cu seninătate de un personaj care, trăind, repetă, în același timp, mitologia, făcuseră din Corneliu Coposu pentru toți românii acestui lustru de libertate aproximativ un Iar, un zeu, venerat sau ocălit, dar al întregii cetăți. Emoția puternică stărnită în aceste zile după internarea sa la spital și în chiar orele care au urmat morții, în dimineața zilei de 11 noiembrie, sînt semne ale unei traume comunitare. La dispariția lui Corneliu Coposu, nu doar un lider politic național-țărănesc intrat în legendă alături de Maniu sau Mihalache părăsește viața pentru pagina de istorie, ci și un purtător de speranță, amintire și însuflețire al tuturor românilor.

Corneliu Coposu a zăcut 17 ani în închisorile comuniste. Și-a pierdut soția și cumnata, amindouă elvețiene de expresie franceză, arestate și ucise în închisoare din cauza lui. Și-a pierdut pielea și limba după anii de reclusiune solitară în carceră. Și-a pierdut nu unul, ci toate rosturile de-nceput ale unei cariere și vieți promițătoare. Septuagenarul drept, cu alura unui Gary Cooper părăsit de ai săi în „High Moon”, în decembrie 1989, și apoi mereu, pînă în dimineața zilei de 11 noiembrie 1995, a fost înăi un păstrător de demnitate a acțiunii, chiar și atunci, sau mai ales atunci, cînd șansele ei par sau sînt infime. Un reper moral al vieții politice românești, pentru că el anunța și trecutul cel mai bun al obștei și viitorul ei încă promis, cînd democrația și libertatea își vor împlini vocația națională în România.

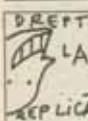
Reluîndu-și traiectoria publică și politică, după atîtea decenii de suferință și umilințe, Corneliu Coposu a fost nu doar exponentul unei generații, clase sau societăți profund nedreptățite de istorie, ci chiar trimisul unei întregi țări dinspre trecutul spre viitorul ei, prin suferință și nedreptate. O carieră politică și publică, care, în cazul lui Coposu, n-a continuat, ci a strălucit de-abia atunci, la capătul unui drum de mari încercări și suferințe. Coposu nu este deci doar urmașul ardelenilor patrioți din frontispiciile împlinirii naționale și democratice, nu e nici doar soldatul și tribunalul roman rechemat pe metereze și în for de noua alarmă, ci și egalul unor Charles de Gaulle sau Konrad Adenauer, camenii politici care la senectute sînt descoperiți de țara care i-a lăsat o vreme deoparte, pentru ca apoi să-i recunoască ca învingători.

Păstrarea memoriei unor astfel de bărbați este o garanție, o mîngiere sufletească și o îmbărbătare pentru țara marilor încercări ce se-ndreaptă spre noi.

„Principalul
temei
al
supraviețuirii
a fost
rezistența
spirituală”

18 B-

Stimată doamnă
Gabriela Adameşteanu,
In virtutea dreptului
la replică la articolul
lui Erwin Kessler „Privind
înapoi degeaba” din nr.
45/1995 al revistei ce cu
onoare o conduceți, vă rog să publicați
integral în cadrul rubricii „oeARTA”
cele de mai jos, adresate distinsului
dv. colaborator.

Cu teribilismul său infantil intrat
„Intr-o vrie axiologică”, criza „cinci-
co-pragmatică” a lui Erwin Kessler
atinge culmi greu de găsit chiar și în
vremea obsesantului deceniu. Căun-
dă asupra întregului for al artiștilor
plasticieni contemporani, delirul său
atinge paroxizmul atunci când se re-
varșă mai ales asupra Centrului
Soros pentru Artă Contemporană
(CSAC) și a galeriei Catacomba. În
primul caz, faptul este de neînțeles,
E.K. denigrând sponsorul revistei ce-
i suportă producțiile și prin consecință
înșuși prezența sa într-o publicistică
de elită. În cel de-al doilea caz, situa-
ția este înțeleasă, deoarece „cruzimea
acestei situații este un adevărat reper
al caracterului maladiv al unei bune
părți din cultura română” și implicit a
personajului cu pricina.

Este totuși de neadmis față de pre-
tențiile sale agresiv și impudic așigate
să și fundeze diatribele exclusiv pe li-
sta de titluri fără a cerceta lucrările în
sinea lor. Pe scurt, nici vorbă măcar
de o analiză a gramaticii plasticii. Mai
mult chiar, să pună în sarcina crea-
torului fantezmele invențiilor sale,
amalgamând în angoase filozofico-teo-
logice pictura cu tapiseria. Neștiind
încă despre cine și ce vorbește, ame-
tețind lina cu sarma, este momentul ca
E.K. să afle că sint un pictor.

Pentru un absolvent al Facultății
de Filozofie și, prezumtiv, al secției de
istoria artei de la Academia de Artă
ce se erijează în ipostaza unui critic
de artă, ar fi util să-și completeze cu-
noștințele privind biografia artiștilor
ajunși „la senectute” (și care – apud
E.K. – „încă mai sînt”), ca și cele ale
lexicului limbii române, din care încă
n-au fost extrase părți componente.
I-ar fi indispensabil să priceapă că
atunci cînd în critica de artă „ești doar”
E.K., este absolut obligatoriu să în-
vești a citi corect titlurile lucrărilor
expose și faptul că nu orice lucrare
intitulată *Pomelnic* trebuie iscalită Marin
Gherasim. Mai mult chiar, ar trebui
să realizeze că numai prin existența
Catacombei, a CSAC și a expozițiilor
lor și-a permis să supraviețuiască
„privind înapoi degeaba”.

Este de semnalat, de asemenea, că
în avîntul său demolator, al atacurilor
la persoană pe care le proferează, tran-
spiră similitudinea de ton a articolelor
semnate E.K. cu cea a articolelor pu-
blicate sub pseudonimul Alcibiade în
periodicul *România Mare*. Iar în pozi-
ția aprehensiunilor sale față de cele două
instituții și a artiștilor expozați,
kesslerinul său limbaj de gang nu-și
poate găsi nici o justificare. Ar fi timp
unei ieșiri din suburban!

Gabriela Pătulea Drăgut
București, 10 nov. 1995

Nota redacției

Fundația Soros pentru o Societate
Deschisă a acordat mici subvenții revistei
„22”, în aceeași măsură ca și altor pu-
blicații de cultură (*România literară*, de
pildă), și i-a completat echipamentul. Nu
considerăm însă că se poate spune des-
pre această foarte respectată (și de noi)
instituție că este „sponsorul lui „22””.

Colaboratorul nostru Erwin Kessler,
titular al rubricii „Cronica plastică” în-
gă Magda Cărneci, nu este și nu trebuie
să fie influențat însă în nici un fel în opi-
niile sale estetice de situația economică și
financiară a revistei „22”.

„22” este o publicație independentă
și această independență a sa se răsfrînge,
benefic, cred, asupra fiecăruia dintre co-
laboratorii săi.

Firește, artiștilor comentarii de Erwin
Kessler își pot exprima și ei opiniile des-
pre colaboratorul nostru.

Gabriela Adameşteanu

Stimată redacție,

Dorese să vă fac cunoscut
că în Brașov ziarul ajunge la
cititor vineri după prînz.
Aceasta atunci cînd poștașul
nu reține ziarul să-l citească. Poștașul
nostru este un ungur care cred eu că
este respectat de toți cei care se găsesc
în zona sa. Dacă aduc vorba de politi-
că, poștașul dă din umeri, ca și cum pe
pămînt ar fi numai el și cel ce are grija
de el – Dumnezeu. Îi place foarte mult
ziarul „22”. Eu am un respect deosebit
pentru autorii articolelor din revista
dumneavoastră. Am un deosebit res-
pect pentru pagina a doua. Cîne citește
scrisorile soarte de la cititorii cred că
are o stare continuă de bună dispozi-
ție. În ce mă privește, mă consider un
om informat citind ziarul dumnea-
voastră. Vreau să cred că toți cei ce ci-
tesc „22” sînt oameni care știu ce vor
de la ei și de la ceilalți.

Cu deosebit respect,

Ionită S., Brașov

Domnului Ion Iliescu,
președintele României,
București
Domnului Árpád Göncz,
președintele Republicii
Ungare, Budapesta

Stimate Domnule Președinte!

Cu ocazia întîlnirii lor avute în ca-
drul tratatelor șefilor de guvern din
Europa Centrală la Varșovia de la in-
ceputul lunii octombrie, cei doi
prim-miniștri, Gyula Horn și Nicolae
Văcăroiaș, au constatat reciproc că pro-
cesul de încheiere a tratatului de bază
dintre cele două țări este în impas,
astfel că, în viitorul apropiat, nu este
oportună programarea de noi tratate
– însă, în contextul celor trei docu-
mente-proiect a părții române care vi-
zează reconcilierea istorică româno-ma-
ghiară, s-ar putea forma eventual un
for de specialitate de nivel înalt.
Avînd în vedere tratativele de reconci-
liere ce urmează să aibă loc, și con-
dus de voința ca și comunitatea națională
maghiară din România să-și ia
partea ei constructivă în procesul de
normalizare a relațiilor interstatale
româno-maghiare și în realizarea reconci-
lierii istorice, cu această ocazie
Vă rog, cu stimă, Domnule Președinte,
ca în interesul unei bune desfășu-
rări a tratatelor, folosindu-Vă autorita-
tea și influența deosebite, să sprji-
niți și să susțineți următoarea pro-
punere alternativă de reconciliere.

În locul modelului de reconciliere
franco-german, părțile să ia ca etalon
de urmat modelul italo-austriac, res-
pectiv cel al Tirolului de Sud, din ur-
matoarele considerente:
a) Privind relațiile româno-ma-
ghiare modelul franco-german, nu e
chiar atât de relevant cum este cel al
Tirolului de Sud. În timp ce acordul
încheiat privind Alsacia-Lotharingia
a fost menit să normalizaze relațiile in-
terstatale împovărate de tradiționalul
revanșism german și francez, miza re-
lațiilor româno-maghiare nu sînt doar
relațiile interstatale, ci mai degrabă
normalizarea situației comunității ma-
ghiare din România, așa cum s-a în-
tîmplat în cazul germanilor din Tirol-
ul de Sud.

b) Impedimentele cele mai serioase
în calea reconcilierii istorice româ-
no-maghiare se pot regăsi în relațiile

dintre români și comunitatea maghiară
din România – în consecință, reconci-
lierii istorice efectivă trebuie realizată
nu atît între cele două state, cît în re-
lația româno-maghiară din țară.

Conform celor de mai sus, singura
cale, premisă și posibilitate a reconci-
lierii istorice româno-maghiare rîm-
ne: asigurarea statutului de autonomie,
a drepturilor individuale și a celor co-
lective a comunității maghiare din Ro-
mania după modelul înțelegerii itala-
no-austriece bine consacrate. În cazul
în care părțile, fiind conduse de voin-
ța sinceră a evoluției și a găsirii unor
soluții liniștitoare pentru ambele
părți, ar urma această cale, în mod
natural ar fi îndepărtate obstacolele
din calea încheierii tratatului de bază
interstatal, care la rîndul lui ar garan-
ta o rezolvare definitivă și adevărată,
dorită și din punct de vedere juridic.

M-am simțit chemat în a face
această propunere alternativă de reconci-
liere de încă un considerent presant.
Fiind o comunitate care a contribu-
tit la formarea istoriei și a stabi-
lității României, respectiv a Transil-
vaniei, o comunitate națională care –
împreună cu comunitatea germană –
a contribuit într-un mod și într-o mă-
sură decisivă la dezvoltarea politică,
culturală, economică – de civilizare –
a statului și a regiunii, comunitatea
maghiară nu vrea sub nici o formă să
urmeze soarta tristă a germanilor
din Alsacia. Noi am dori să fim cetă-
țeni de încredere și o comunitate crea-
toare de valori a României – a acelei
țări la ale cărei transformări radicale
din 1989 am luat și noi o parte activă
– urmînd calea integrării noastre socia-
le și nu a asimilării.

Stimate Domnule Președinte!

Uniunea Democrată Maghiară din
România a optat încă de la congresul
ei din 1991 de la Târgu-Mureș, iar
mai tîrziu la congresul al III-lea din
ianuarie 1993, pentru organizarea
unor tratative bilaterale la masă rotundă
româno-maghiare, care ar fi avut
menirea ca – pe baza înțelegerii – „să
rezolve în sfîrșit problemele noastre
comune”, și care totodată „ar fi putut
fi o bază sigură a înțelegerii interstatale
româno-maghiare și ar deveni un for
definitiv al reconcilierii generale româ-
no-maghiare”. Bisericiile noastre creștine
maghiare, împreună cu Uniunea De-
mocrată Maghiară din România fac
demersuri pentru realizarea unei astfel
de reconcilierii și a unui astfel de
pact național bilateral.

Vă rog, Domnule Președinte, să
meditați asupra propunerii mele al-
ternative de reconciliere, care are în
vedere atît interesele române cît și
cele maghiare și care, evitînd impasul
acțiunilor care ar compensa eșecul
unor reconcilierii aparente și a înche-
ierii tratatului de bază, oferă posibili-
tatea reală a unei reconcilierii istorice
adevărate.

Cu stimă și considerațiune,

Tökés László, episcop, președinte de
onoare al UDMR, 31 octombrie 1995

Onorată revistă „22”

Mă adresez în mod deosebit
domnului care la adăpostul titlului de analist po-
litic fac rău alegătorului,
deci țării. Se pune întrebarea: de ce
acești domni condamnă Opoziția și nu
gîndesc la îndărătnicia Puterii? Nu
gîndesc acești domni la efectul asupra
alegătorului cînd acuză Opoziția? Ea
nu este cu nimic responsabilă. Urmă-
resc acești domni un anumit efect
nemărturisit?

Opoziția nu este atît de slabă cum
vor ei a ne convinge. Nu pot să sară
peste îndărătnicia mediocrității Puterii
care nu se pricepe și nu-și cunoaște

limitile. Opoziția a prezentat multe
soluții la toate problemele, dar cu tu-
peul mediocrității ajuns acolo sus cine
se poate lupta? Frumos ar fi dacă
i-am mulțumi pentru umilințele su-
portate pentru noi și pentru ca țara
să fie măcar prin existența partidelor
țară democrată. Puterea are o men-
talitate mascat dictatorială și chiar
comunistă.

Recomand celor ce vor să fie ana-
liști să dea soluții realizabile și să facă
o comparație între soluțiile lor și
soluțiile Opoziției. De asemenea, le
recomand să menționeze elanul din
1990, să nu nege Revoluția, fiindcă
fac un uriaș serviciu Puterii, care știe
că a furat puterea ce nu li se cuvenea
și nu o mai dau. Le recomand să re-
marce frumoasele vorbe ale celor din
opoziție – care sînt dezinteresate și
nicidecum populiste, așa cum, cu tu-
peu, le apreciază vedetele Puterii în
ale demagogiei. Deja vorbele neglînde
suficient de analiști preținși au un
ecou mare pentru cei care nu gîndesc
și iau gata gîndit. Ce se urmărește?

Au remarcat analiștii atitudinea
obraznică a celor de la putere care in-
sultă, au un limbaj urît, calomniază,
ironizează – toate acestea sînt firești?
Anulați prin analizele dumnea-
voastră aceste maniere. Mă întreb de ce
nu este analizată acțiunea permanen-
te de șantaj care guvernează. Între
partidele din opoziție sînt divergențe
de idei, între partidele de la putere
sînt divergențe pe numărul de scune
ocupate. Vă lasă nepăsători? Un
exemplu de analiză: cu mult înainte,
Regele Mihai a recomandat pentru
problema Ardealului concilierea de
tip franco-german. Astăzi se împă-
nează I. Iliescu cu o astfel de idee. Nu
va rezolva nimic, fiindcă nu cunoaște
soluții conciliante, ci dictatoriale.

Aveți despre ce să scrieți dacă nu
cumva chiar dumnea-voastră nu as-
cundeți un anumit interes, fiindcă
efectul deja am început să îl culegem.
Se spune: și revista „22” critică Opozi-
ția. Sînt prea tineri analiștii dumnea-
voastră și cred că tot ce citeșc despre
un alt popor și altă situație se poate
aplica *ad litteram* și la noi. Mă adre-
sez celor tineri și îi rog să păstreze
elanul din 1990 cu încăpăținare. Nu
pot să cred că ascundeți ceva, dar pot
să cred că sînteți prea tineri să vă îm-
pănați. Vă va împăna vremea cu si-
guranță – și aceasta este adevărata
împănare.

Cu plăcere vă comunic faptul că nu
am fost membru de partid și nu sînt.
Sînt un român atent la ce se întîmplă
la noi în țară și sufăr alături de ea.

Gh. Nicola, pensionar

SUMĂRul nr. 47

- Ileana Mălăncioiu –
Capul lui Moțoc
- Interviu
săptămîinii: Ana
Maria Sandi
- Mario Vargas Llosa:
Piatra de încercare
– casa lui Ceaușescu
(impresii despre
România)
- Gabriel Dimisianu
despre
Peștele în apă de
Mario Vargas Llosa

ANDREI CORNEA

Umbră asfințitului

După ce, în 1990, Corneliu Coposu fusese intens diabolizat de către Putere, de publicațiile acestuia și de o parte a opiniei publice, acum, la moartea sa, corul elogioșilor solemne, chiar al hagiografulor, asociindu-l pe liderul țărănist firului marii istorii naționale, a cuprins toată comunitatea politică, de la aliații necondiționați și pînă la adversarii implacabili, incluzînd, desigur, pe președintele țării, pe primul-ministru și pe liderii partidului de guvernămînt. E, în această unanimitate, recunoașterea nu doar a meritelor politicianului Corneliu Coposu și a poziției merite centrale pe care el a ocupat-o în politica românească timp de aproape șase ani, dar și un omagiu, uneori respectuos, alteori interesat, cînd nu obscen (în cazul lui C.V. Tudor), adus valorii omului. Într-o lume unde meschinăria, prefăcătoră, cupiditatea fac lege, Corneliu Coposu avea o demnitate și o onestitate de netăgăduit. Acolo unde minciuna, lașitatea, compromisul mizerabil formează mediul biocenic predilect, el părea să înfățișeze încă vie alternativă onestității, a curajului și a intransigenței morale. Acolo unde lipsa de principii devenise o regulă, prezența și, acum, dispariția unui om de principii a stîrnit emoție și a impresionat adînc.

Pentru foarte mulți români, Corneliu Coposu exprima legătura vie cu trecutul antebelic, cu marea tradiție a lui Maniu și a monarhiei constituționale. O Românie ce păru-se anihilată cu totul în anii reprimării comuniste revenea deodată, la cîteva zile după 22 decembrie 1989, aproape eroic, în persoana viratnicului țărănist. O brazdă sau traversat de riduri și silueta sa ușor girbovită păreau unora spectrale, dar altora li se înfățișau drept tot atîtea trofee nobile smulse în lupta cu tennicerii și securității fostului regim, iar vocea sa cu unele inflexiuni ardelenesti, răgușită de excese tabagice, amintind, prin termenii și formule, de anii '30-'40, părea a infirma fără apel trecerea timpului. Omul supraviețuise nu doar suferințelor și terorii, dar și boicotului istoriei. Dedicat total legatului lui Iuliu Maniu de a reconstitui PNT, Corneliu Coposu a ajuns repede de una dintre principalele surse de legitimitate post-decembriste. Cîștigînd, prin rectitudine și seriozitate, înțietatea în Opoziție în fața versatilității Radu Câmpeanu de la PNL, președintele PNTCD a obținut autoritatea carismatică a adevăratului conducător, greu de contestat, al Convenției Democratice, iar cei care au pus la îndoială această autoritate au trebuit să abandoneze Convenția. În acest fel, Corneliu Coposu a devenit în ultimii ani, aproape paradoxal, principalul interlocutor din opoziție al Puterii, care a început să aprecieze tot mai mult garanțiile de stabilitate și autoritate pe care el le oferea, previzibilitatea și sobrietatea acțiunii sale politice, dar și un anume conservatorism, în final mai puțin deconcertant pentru ea decît tipul de competiție practicat de alte partide ale Opoziției.

Nu-i mai puțin adevărat că sînt destui și cei pentru care Corneliu Coposu nu a fost numai un simbol, o sursă de legitimitate și un model po-

litic impresionant, ci și un politician al „tranziției”, supus riscurilor unor alegeri dificile. Aceștia observă că liderul țărănist a constituit un partid stabil pînă acum, dar cu prețul încremerii sale în vîrstă a treia, ce riscă să cadă curînd pradă competiției „diadohilor”. El recunoște imensul rol al lui Corneliu Coposu în modelarea Opoziției după 1992, dar deplîng reluarea prea fidelă de către acesta a discursului antebelic. Ei mai consideră că înfringerea în două rînduri și slăbiciunea Opoziției datorează mult autorității monarhistului Corneliu Coposu, ca și tendinței acestuia de a citi necritic realitățile anilor '90 în termenii celor ai anilor '40, în pofida tuturor dezmințirilor pe care realitatea le-a oferit. Numeroși adversari declarați ai Puterii actuale nu și-au putut ascunde dezamăgirea, mai ales în ultimul timp, vîzînd că PNTCD, cîndva sever pînă la exces cu Puterea, tinde să fie intransigent cu unii dintre aliații din Opoziție, votînd însă cu destulă ușurință anumite legi ale majorității, sau caucionînd unele acte sau declarații de politică externă discutabile. Alții s-au arătat îngrijorați de unele accente naționaliste, ce au urmat ieșirii UDMR din CDR, și au văzut aici un joc electoral perdant, pe care discipolul lui Iuliu Maniu l-ar fi susținut. Mulți au pus apoi la îndoială aptitudinile de bun cunoscător de oameni ale lui Corneliu Coposu sau suspectează că acesta s-a lăsat, pînă la urmă, influențat de un enturaj mediocre. De ce a fost mai importantă, în fond, rămînera în CDR a lui Otto Weber ori a Siminei Mezinocescu decît cea a lui Nicolae Manolescu? Dar cei mai mult a intrigat susținerea necondiționată de către Corneliu Coposu a d-lui Emil Constantinescu drept candidat unic al CDR, atunci cînd toate sondajele de opinie demonstau continua pierdere de popularitate a acestuia. Să fi fost vorba înrîși despre o alegere greșită a lui Corneliu Coposu, ori despre fidelitatea sa față de principilele monarhiste, fidelitate ce l-a lăsat oarecum indiferent la soarta alegerilor prezidențiale?

În sfîrșit, destui observatori ai vieții politice românești au notat că dispariția lui Corneliu Coposu lasă PNTCD, și, de fapt, întreaga CDR, fără un lider credibil și legitim, mărînd enorm riscurile unor acțiuni și rupturi cu numai un an înainte de alegerile generale. Oricît l-ar fi respectat personal pe șeful țărănist, ei nu pot să nu remarce că tocmai imobilismul acestuia a plasat partidul său, cel mai mare din Opoziție, într-o criză de succesiune profundă. Că este așa, a fost sugerat fie și numai de teama obsesivă a conducerii țărăniste, nereînnoite de atîta vreme, de a preciza, pînă în prezien decedului, adevărata boală a președintelui PNTCD, acceptînd doar în ultimă instanță să se pronunțe fatidicele cuvinte „neoplasm” și „metastaze”. S-a creat astfel, fără voie, impresia unui partid slab, a unei conduceri infirmoșate, ce a încercat să ascundă opiniei publice inevitabil.

Corneliu Coposu a avut, indiscutabil, o statură politică și omenească ce depășește cu mult media unei majorități a politicianilor noștri. Numai că, la asfințit, staturile înalte lasă pe pămînt, nu o dată, umbre lungi...

MARȚI 7 NOV.

• Guvernul rectifică bugetul asigurărilor sociale

Executivul a adoptat o Ordonanță de urgență pentru rectificarea bugetului asigurărilor sociale pe 1995. Decizia a fost determinată de imposibilitatea achitării de la buget a pensiilor de asigurări sociale. Documentul prevede suplimentarea bugetului cu 337 miliarde lei la venituri și cu 317 miliarde lei la cheltuieli. La data de 30 septembrie, bugetul asigurărilor sociale înregistra un deficit de 164 miliarde lei.

• PDSR nu e neliniștit de atacurile PUNR

Vicepreședintele PDSR Ion Soicanu a apreciat drept normale atacurile PUNR din ultima vreme la adresa principalului partid de guvernămînt, aceste atacuri fiind doar simple declarații în nume personal. PDSR nu doarește în nici un caz să devină un partid unic, fiind interesat să aibă adversari puternici și să colaboreze cu partide puternice.

MIERCURI 8 NOV.

• Miting TUNȚCD în Piața Revoluției

Mai multe mii de persoane au participat la mitingul organizat de TUNȚCD în memoria demonstrației antisovietice din 8 noiembrie 1945. Majoritatea lucrurilor de cuvînt au sîcut apel la conștiința politică a tinerei generații, aducînd omagii Regelui Mihai și președintelui PNTCD, Corneliu Coposu.

• Comisia SRI și-a încheiat raportul

Comisia de supraveghere a activității SRI a finalizat analiza raportului SRI, a arătat senatorul Vasile Văcaru. Singurele nemulțumiri au fost exprimate de senatorul UDMR Szabó Károly pe marginea capitolului referitor la activitățile irepentiste pe teritoriul românesc.

• România a semnat Acordul SOFA

România a semnat Acordul SOFA privind statutul forțelor între statele părți ale Tratatului Atlanticului de Nord și celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace, precum și Protocolul adițional referitor la excluderea pedepsei cu moartea în cazul persoanelor vizate de acest acord. Bucureștii urmează să semneze și un acord ce va permite survolarea teritoriului României de către avioane de transport militar al NATO.

• Precizări asupra Tratatului româno-moldovenesc

Conform MAE, România dorește crearea unui spațiu economic integrat și a unui spațiu spiritual și cultural comun cu Republica Moldova. Aceste principii trebuie să se reflecte și în textul Tratatului bilateral de bază pe care autoritățile de la București și Chișinău îl negociază în prezent. MAE respinge astfel, implicit, declarația premierului moldovean Andrei Sangheli, care afirmase recent că Tratatul româno-moldovenesc trebuie încheiat după modelul pe care Chișinău l-a semnat cu Republica Belarus.

JOI 9 NOV.

• Președintele Iliescu nu aprobă regimul special de pensii pentru parlamentari

Purtătorul de cuvînt al Președinției a arătat că Ion Iliescu nu consideră justificată existența unui regim special de pensii pentru parlamentari. Au fost apreciate negativ „exiștirile și reținerile de a stăruia fără echivoc incompatibilitatea dintre calitatea de parlamentar și aceea de membru în AGA și Consiliile de Administrație ale societăților comerciale”.

• PD acuză PNL

Vicepreședintele executiv al PD, Victor Babeș, i-a acuzat pe liderii PNL că profită de „imposibilitatea de reacție a lui Corneliu Coposu” pentru a împiedica încheierea unui protocol de colaborare CDR-PD.

• Guvernul a fost abilitat să imprumute 3 miliarde USD în 1996

Senatul a adoptat proiectul de lege privind abilitarea Ministerului Finanțelor și a Băncii Naționale de a contracta împrumuturi externe pe termen mediu și lung, precum și aprobarea plafonului de îndatorare publică pe anul 1996. Plafonul a fost stabilit la 3 miliarde de dolari, BNR fiind abilitată în plus să efectueze pînă în septembrie 1996 diverse operațiuni de împrumuturi pentru consolidarea rezervelor internaționale ale statului, pînă la un nivel cumulată de un miliard de dolari.

VINERI 10 NOV.

• PNL nu acceptă demisia lui Cataramă

Delegația Permanentă a PNL a respins cererea de demisie din funcția de vicepreședinte al partidului a lui Viorel Cataramă.

• Iliescu este huiduit la Timișoara

Aflat la Timișoara pentru a participa la aniversarea a 75 de ani de la înființarea Politehnicii, Ion Iliescu a fost huiduit de cele cîteva sute de timișoreni adunați în Piața Operei. Cu puțin înainte, aceiași timișoreni îl aclamaseră pe Petre Roman, invitat și el la aniversare.

• PRM retrage sprijinul acordat Guvernului

PRM a decis retragerea totală și definitivă a sprijinului acordat guvernului Văcăroiu. C.V. Tudor a precizat însă că PRM nu dorește demisia Executivului, parlamentarii săi urmînd să voteze „ca și pînă acum”.

LUNI 13 NOV.

• Guvernul român nu i-a permis Regelui să participe la funeraliile lui Corneliu Coposu

Autoritățile române au refuzat să acorde Regelui Mihai permisiunea de a veni în România pentru a participa la funeraliile președintelui PNTCD, Corneliu Coposu. Regina Ana și Prințesa Margareta au primit viza, sosind după-amiază pe aeroportul Otopeni. Teodor Meleceanu a anunțat că poziția Guvernului român rămîne cea cunoscută, în sensul că pentru acordarea vizei de intrare în țară Regelui e nevoie de o declarație clară și fără echivoc în legătură cu recunoașterea de către suveran a ordinii constituționale din România.

• Marți 14 noiembrie este zi de doliu în București

Consiliul Local al Municipiului București a decis ca, în memoria lui Corneliu Coposu, marți 14 noiembrie să fie declarată zi de doliu în Capitală. A fost acceptată și propunerea ca președintele PNTCD să-i fie decernat post-mortem titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului București. Artera de circulație cuprinsă între Calea Călărăși și intersecția cu str. Mintuleasa și pînă la magazinul Unirea va purta numele lui Corneliu Coposu.

• Ion Iliescu a plecat la Cairo

O delegație oficială condusă de Ion Iliescu a început o vizită de două zile în Egipt. Ion Iliescu a fost primit de președintele egiptean Hosni Mubarak, după care a asistat la inaugurarea Băncii Româno-Egiptene cu sediul la Cairo.

• Executivul chemat să dea explicații privind prăbușirea cursului leului

Senatorii au cerut președinților băncilor, FPS și reprezentanților Guvernului să dea explicații în legătură cu grava devalorizare a leului.

• PSM avertizează Guvernul

Ilie Verdet a anunțat că, în urma unei întîlniri cu liderii CNSLR-Frăția, „s-a ajuns la concluzia comună de a nu se mai acorda ajutor actualului Guvern” în cazul în care nu vor fi promovate măsuri ferme pentru menținerea unui nivel de trai decent.

Rubrică realizată de
RALUCA STROIE-BRUMARIU și
MARIAN CHIRIAC

ILIE ȘERBĂNESCU

Grave probleme în finanțarea externă

Încă din septembrie se acumulase un deficit de peste 1 miliard dolari în conturile curente externe ale țării și, până la sfârșitul anului, acest deficit se va ridica la 1,5 miliarde dolari. Se consemnează o masivă deteriorare în situația plăților externe față de anul trecut, când, în contextul stabilizării macroeconomice generale, deficitul fusese de numai 430 milioane dolari. Explicația deteriorării este simplă. Ajustările structurale la nivel microeconomic (privatizări semnificative și asanări în rândurile întreprinderilor), care trebuiau să urmeze imediat stabilizării macroeconomice, au fost, din păcate, amânate sau chiar blocate. Astfel, de relaxarea, într-un fel inevitabilă, din 1995 a politicii monetare și bugetare restrictive, care dusese în 1994 la temperarea inflației și la stoparea devalorizării necontrolate a leului, a beneficiat nu doar segmentul profitabil, ci și cel neprofitabil al industriei. Or, aceasta din urmă consumă masiv din importuri, dar nu iese în mod corespunzător la export. De unde și deficitul comercial, componenta principală a deficitului general de plăți.

Amânarea privatizării și blocarea restructurării nu numai că au dus la accentuarea deficitului comercial, dar au și complicat problemele finanțării acestuia, pentru că, exact din cauza menționată, instituțiile financiare internaționale au suspendat practic, pentru cea mai mare parte a anului, creditarea către România. Autoritățile de la București nu și-au îndeplinit în timpul convenit angajamentele în ceea ce privește tocmai așa-numitele criterii „structurale”: legea falimentului, legea concurenței, înființarea bursei de valori, privatizări semnificative, restructurări în rândurile principalelor întreprinderi responsabile de pierderile înregistrate în economia națională.

În primele 8 luni ale anului, datoria externă a crescut foarte slab, cu nici 200 milioane dolari (de la 4.526 la 4.724 milioane dolari). Dar nu din motivul că România nu a mai avut nevoie de credite externe, ci din motivul că nu i s-au mai vărsat credite. Aportul net al creditelor pe termen mediu și lung a fost doar de 66 milioane dolari (389 intrări și 323 ieșiri sub formă de rambursări), față de 900 milioane dolari în 1993 și 950 milioane dolari în 1994.

Proiectatele împrumuturi de la FMI și Banca Mondială nu au mai venit. Acordul cu FMI a expirat. Și, pentru a nu se pierde definitiv a doua parte din creditul convenit (ce urma să intre în țară încă din februarie dacă se respectau angajamentele), este nevoie acum de o prelungire a Acordului.

FMI a consimțit la această prelungire. Dar nu există timp „fizic” ca vărsămintele efective în contul creditelor de la FMI și Banca Mondială să poată intra în țară până la sfârșitul anului.

În aceste condiții, finanțarea deficitului din contul curent s-a făcut prin compromiterea aproape a tuturor rezultatelor pozitive obținute în materie financiară externă în anul trecut, apelându-se masiv la rezervele ce ajunseseră să fie constituite în 1994. Până în august, sistemul bancar și-a lichidat depozite fructuoase de peste 250 milioane dolari aflate în bănci străine. Iar Banca Națională a cheltuit alte aproape 200 milioane dolari pentru a face față obligațiilor de plăți ale țării. Activele în valută ale sistemului bancar, care reușiseră să se dubleze în 1994, au scăzut dramatic în primele 8 luni ale anului 1995, cu peste jumătate de miliard dolari. Iar rezervele oficiale ale țării, aflate la Banca Națională, după ce se consolidaseră spre 600 milioane dolari la sfârșitul anului 1994 (de la incredibilul quantum de numai 42 milioane dolari la sfârșitul anului 1993), au coborât la 371 milioane dolari. Zilele trecute, guvernatorul Băncii Naționale a

menționat că sau fost cheltuite 400 milioane dolari de la începutul anului din rezervele oficiale, ceea ce înseamnă că acestea au ajuns la un nivel îngrijorător.

În mod evident, finanțarea în continuare, în același fel, a deficitului contului curent, ar duce la epuizarea rezervelor valutare ale țării. Deja activele în devize convertibile pe ansamblul sistemului bancar nu mai reprezentau în august decît corespunzător la numai 1,9 luni de importuri, o cotă periculoasă, mai mult decît jumătățită față de situația de la începutul anului.

Pentru a evita blocarea intempestivă a importurilor, și deci a economiei, în timp de iarnă, România este constrinsă să găsească urgent finanțare externă pentru cel puțin 500 milioane dolari. Se apreciază că, la nivelul deficitului de plăți pe întreg anul 1995 (circa un miliard și jumătate dolari), există finanțare sigură doar pentru aproape jumătate de miliard de dolari, reprezentând credite în derulare pentru importul de bunuri de capital, precum și lichidări de creanțe externe. O altă jumătate de miliard constituie deteriorarea maxim admisibilă în situația activelor de rezervă. Întrucât această deteriorare deja s-a produs, pentru restul de jumătate de miliard este nevoie de finanțare externă.

Specialiștii consideră că, având în vedere constatările din plățile externe, trebuiau adoptate de mult măsuri severe de descurajare a importurilor. Scurpirea benzinei și motorinei, ca și introducerea unor valori minime de taxare în vamă a țigărilor, cafelei și băuturilor alcoolice sînt apreciate ca total insuficiente. Alte măsuri sînt așteptate. În plan monetar, Banca Națională a procedat deja la o creștere a plafonului de rezerve minime obligatorii ale băncilor comerciale la deținerile în valută spre a limita creditele pe care acestea le acordă în valută pentru importuri, precum și la o creștere a dobânzilor la creditele în lei.

Dacă nu găsește urgent finanțare externă, România trebuie la fel de urgent să frîneze drastic importurile pentru a evita scăderea masivă a cursului valutar și reînflamarea inflației.

Deficitul contului curent și finanțarea acestuia (milioane dolari)

	1993	1994	1995 (ianuarie-Iulie)
Bunuri	-1.128	-411	-1.045
Servicii	-115	-171	-154
Venituri (din investiții și dobînzii)	-145	-129	-72
Transferuri (oficiale și private)	214	283	148
Total cont curent	-1.174	-428	-969
Finanțat din ^{*)} :			
- Investiții directe străine (net)	87	341	273
- Împrumuturi pe termen mediu și lung (net)	900	950	66
- Împrumuturi pe termen scurt (net)	-13	48	117
- Depozite bancare în străinătate	-154	-496	253
- Rezerve oficiale ale Băncii Naționale	54	-618	188
- Altele	148	38	-22
Erori și omisiuni	152	165	94

Sursa: Banca Națională (Raport anual - 1994 și Buletin lunar - August 1995)

*Nota: Cu semnul „plus”, sumele înseamnă intrări de fonduri sub formă de investiții directe sau de împrumuturi ori cheltuiuri din rezerve (fie ale Băncii Naționale, fie ale sistemului bancar). Cu semnul „minus”, sumele înseamnă ieșiri de fonduri în contul rambursărilor de împrumuturi ori constituiri de rezerve fie la Banca Națională, fie în depozite în străinătate ale sistemului bancar.

PARLAMENT

Joi 9 noiembrie, Senatul a adoptat raportul Comisiei juridice prin care sînt admise obiecțiile Curții Constituționale referitoare la două articole (1 și 4) din Legea caselor naționalizate. Numai că, imediat după încheierea procedurii de votare, senatorii PNȚCD au constatat ulușiți că, deși nu participaseră la vot, computerul înregistrase voturile lor. Astfel, tabellele electronice indicau 89 de voturi pentru admiterea obiecțiilor de neconstituționalitate, o abținere și doar 4 voturi contra. Or, reprezentanții PNȚCD, după ce au declarat că vor respinge legea, fie au părăsit sala de ședințe, fie au votat împotriva raportului. Dar pe listă nominală scosă din computer, în dreptul senatorilor absenți, cit și a celor ce votaseră împotriva figură votul pentru. În această situație aberantă s-au aflat 20 de senatori. Potrivit aceleiași liste, Oliviu Gherman și Ion Prodescu votaseră tocmai din China, iar Valentin Gabrielescu din Franța. Chemat să dea explicații în legătură cu aceste nereguli, ing. Victor Toma a susținut că după ultima verificare a computerului fusese radiat de pe lista aflată în memoria computerului senatorul PD Alexandru Diaconu, decedat cu câteva săptămîni în urmă, fără ca succesorul său să fie înregistrat în loc. Prin urmare, a spus d-l Toma, ordinea a fost dată peste cap, fiecare senator urcînd un loc pe lista buclucașă. Senatorii țărăniști s-au declarat nemulțumiți de explicația inginerului, cu atât mai mult cu cit și a doua listă apreciată de Toma ca fiind cea corectă înregistra voturile altor absenți, cum ar fi Theodor Ardelean și Ioan Joarță, ambii PUNR, și Dumitru Călușeanu (PNL). Și-apoi, s-a mai întrebă senatorii țărăniști, cum poate computerul să înregistreze voturile absenților, singura explicație fiind că din nou senatorii Puterii prezenți au votat și pentru absenți. Cu toate protestele Opoziției, chestorul Constantin Sava (PDSR) a declarat că rezultatul votului din Senat rămîne valabil.

Așa că Legea caselor naționalizate urmează să ajungă zilele acestea pe masa președintelui Iliescu pentru a fi promulgată. Vineri 10 noiembrie, 111 parlamentari din Opoziție i-au adresat o scrisoare lui Ion Iliescu, cerîndu-i să nu promulge legea, care, în forma adoptată de cele două Camere, este profund nedreaptă, încălcînd dreptul la proprietate.

Marti 7 noiembrie, deputații au adoptat alte trei articole din Codul penal și din Codul de procedură penală, modificate în urma unor negocieri între Biroul Permanent și liderii grupurilor parlamentare. Art. 236, alin. 2, care sancționează arborarea drapelului sau întonarea imnului altui stat, a fost modificat prin explicarea situațiilor în care se va produce sancționarea: „Arborarea drapelului, a altor însemne sau întonarea imnului altui stat, în public și în grup, în afara cazurilor prevăzute de lege, cu intenția vădită de a contesta caracterul național, suveran, independent, unitar sau indivizibil al statului român, se sancționează cu închisoare de la 1 la 5 ani”. La art. 239 (ultra), deputații au căzut de acord să restrîngă la soț, copii și părinți sfera „rudelor” demnitarilor, magistraților, jandarmilor, polițiștilor, militarilor, protejate prin lege. Textul articolului prevede că pedeapsa de bază de la 3 luni la 3 ani se majorază cu 1/3 în caz de amenințare sau lovire a acestor.

În sfîrșit, la art. 224 din Codul de procedură penală, care permite lucrătorilor operativi ai Ministerului de Interne, precum și ai serviciilor secrete să strîngă date pentru încoperarea urmărilor penale (abilitare pe care o avea Securitatea și pe timpul lui Ceaușescu), a fost acceptată o precizare suplimentară, care nu schimbă însă fondul problemei. Astfel, articolul modificat precizează că abilitarea „lucrătorului operativ” pentru strîngerea de date se va face numai pentru fapte ce constituie amenințări la adresa siguranței naționale. Articolul nu spune și cum pot fi evitate eventualele abuzuri.

RALUCA STROE-BRUMARIU

In fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți auzi la Radio Total, între orele 22.00-24.00:

TALK-SHOW-uri LIVE

un radio actual

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

Telex: 631.31.99, 631.58.45

Luni: Război și pace - Mihai Tatulici
Marti: Căinele de pază - Cornel Nistorescu
Miercuri: Punct și virgulă - Carmen Bendovski
Joi: Fiți întreprinzători - Teme economice
Vineri: Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

Rămas bun, Domnule Coposu!

Intimplarea a făcut că la cursul meu de istoria României de astăzi, 13 noiembrie, pentru studenții de la secția de Română a Universității din Amsterdam, trebuia să vorbesc despre Partidul Național din Ardeal, Iuliu Maniu și PNȚCD. În timp ce vorbeam, am realizat deodată îngrozitorul fapt că nu mai pot vorbi despre Domnul președinte Coposu la prezent, așa cum făceam totdeauna, plină simbrătă, ci numai la trecut. Domnul președinte a alunecat pe nesimțite dintre noi în altă lume, căreia noi îi spunem istorie, și unde noi îl vedem alături de cel de care niciodată nu s-a despărțit, Iuliu Maniu. Corneliu Coposu intră în istorie pentru că a știut să-i reziste, pentru că nu l-a acceptat ororile comuniste și postcomuniste. El intră în istorie pentru că l-a spus „nu” atunci când mulți dintre noi nu tăcut. Corneliu Coposu este acea Românie care nu a putut fi învinsă. Știu acest lucru, și totuși nu pot suporta, eu, cel de departe, durerea imensă că Domnul Coposu nu se mai află în spatele aceluia birou unde îl știam,

fumând, neobosit, țigară de la țigară, primind și ascultând pe fiecare, senin, surizător, deasupra vremurilor, invincibil.

Domnule președinte, plecând din acel loc, lăsați România, și pe mulți dintre noi, cu sentimentul că ne-au fost lăuate rădăcinile. Dumneavoastră veneți dintr-o lume pe care nu am cunoscut-o, dar pe care o iubesc pentru că v-am cunoscut pe Dumneavoastră. Și pentru că mi-ați dovedit că ea trăiește din vreme și întotdeauna va trăi. Căci nu este vorba de trecut aici, ci de acea puritate, cinste, demnitate și tărie care, datorită Dumneavoastră, sînt asociate României. Prin plecarea Dumneavoastră, plecând un om exemplar. Golul pe care-l lăsați nu-l vom putea umple. Dar vom încerca și noi, cum vom putea, să nu ne lăsăm striviți de istorie.

SORIN ALEXANDRESCU

Professor la Universitatea din Amsterdam
Consilier pentru România al Partidului Creștin-Democrat olandez
Amsterdam, 13 noiembrie 1995

Abolirea tribalismului politic

Dispariția lui Corneliu Coposu s-a dovedit creatoare ca și întreaga lui activitate politică. Dacă liderul țărănist a fost protagonistul mișcării din 28 ianuarie 1990, când s-a semnat, practic, actul de naștere a Opoziției în România postdecembristă, tot el a reușit, din păcate abia prin moartea sa, să ofere Opoziției statutul instituțional deplin, pe care cei care exercită puterea politică l-au contestat explicit la început și în mod implicit ulterior. Pînă la alegerile din 1992, Opoziția a fost mereu acuzată de neobișnuită și a fost asimilată grupărilor subversive care atentează la siguranța statului. Ulterior, aceste acuzații deveniseră neoportune, mai ales în condițiile în care noul regim dorea o deschidere internațională, dar ele reveneau mereu, în subtext, în momentele politice tensionate. Primul prag al concilierii a fost trecut după admiterea României în Consiliul European și în preajma demersurilor de apropiere de Statele Unite și NATO, dar ideea că opoziția politică este o componentă instituțională a statului a fost foarte greu și este în continuare dificil asimilată de cei aflați la putere. Dispariția liderului de excepție care a fost Corneliu Coposu a provocat însă un val de elogi unanimi, care nu ar fi fost posibile în timpul vieții sale și care, chiar fără voia celor care le-au semnat, au avut ca efect secundar recunoașterea explicită a caracterului instituțional al opoziției politice. Căci mai înainte chiar de a lupta pentru obținerea puterii efective, Opoziția născută pe 28 ianuarie 1990 a trebuit să lupte pentru recunoașterea rolului de factor constitutiv al noului regim politic. În omagiile aduse fostului lider țărănist, atât din partea celor care l-au iubit, cât și din partea adversarilor săi, s-a strecurat, oarecum în trecere, un adevăr care trebuie subliniat: Corneliu Coposu nu a fost un om politic printre alții oameni politici, fie el dotat și cu o fibră morală mai rezistentă, ci a fost un veritabil om de stat.

La același canal de televiziune unde cu ani în urmă au fost difuzate acuzațiile cele mai incredibile la adresa liderului țărănist, președintele Iliescu și apropiații săi au venit să rostescă acum cuvinte

elogioase. Un gest de simplă circumstanță, s-ar spune, dar unul care pare, implicit, să condamne canibalismul politic în care s-a scufundat viața publică românească.

Poate că sîntem prea optimiști, poate că supraevaluăm formele unui protocol obligatoriu. În orice caz, cred că sentimentul atât de larg împărtășit, că viața publică românească suferă acum o mare pierdere, va fi nu cauza unei devitalizări politice, ci, dimpotrivă, va funcționa, în mod subteran și pe nesimțite, în mod creator. În mod paradoxal, Corneliu Coposu va fi mai prezent în politica românească decît pînă acum. Prietenii politici, care suferă acum cu toată sinceritatea, vor avea ocazia să se elibereze de complexele minoratului în care au trăit pînă acum și să acționeze cu adevărat în spiritul legatului aceluia care a trecut deja în rîndurile marilor precursori. Politicienii Opoziției s-au temut mereu să nu-l dezamăgească pe bărbatul care a reușit să impună o blindă și totală autoritate, dar aceeași venerație care l-a ținut alături, într-o luptă politică fără profituri imediate, l-a împiedicat de multe ori să se exprime autentic, așa cum discipolul neîncrezător în forțele sale își imită maestrul sau ajunge să se revolte cu ingratitude.

Mai mult decît atât, cei care au crezut că liderul țărănist a adus în viața politică a sfîrșitului de mileniu un discurs vechi, încremenit în realitatea anilor patruzeci, vor avea de aici înainte ocazia să înțeleagă că ceea ce trebuia apărut sau combătut nu era stilistica nostalgică cu parfum interbelic, nu erau accesoriile cu aer inevitabil demodat, și nici măcar monarhismul, ci concepția politică în structurile ei mari, care probează o surprinzătoare modernitate. Partidul înăuși, pe care l-a reînviat din cenușă, mai are încă destule de descoperit. Sensul mai adînc al politicii sale în această tulburătoare epocă a tranziției a fost abolirea tribalismului politic și dobîndirea unei autentice conștiințe naționale. Sînt convins că ideile politice ale lui Corneliu Coposu vor fi recitate și înțelese într-o nouă perspectivă și că ele vor dobîndi în anii care vin o pondere nouă.

HORATIU PEPINE

A doua bătălie de la Termopile

Există în Kazantzakis, în *Hristos răstignit a doua oară*, câteva pagini care mi-au revenit brusc în memorie, la mai bine de douăzeci de ani după lectura lor. E vorba acolo despre un bătrîn comandant de oști care, într-o zi, și-a anunșat camarazii că a obosit. Că nu mai poate așa. Camarazii au înțeles, s-au înfățișat tovarășului lor de arme și au încins un chef de pomnă. Pe iarba grădinii, sub soarele tare al Cretei, în lumină, stătea oșteanul bătrîn, amintindu-și victorii care umiseră lumea. La cîteva metri, la umbra unui copac, ceilalți glorificau faptele de arme ale comandantului. Undeva, în spatele bătrînului, migunau nepoți și strănepoți. Curtea era plină de animale și orătănii. Gospodăria

bătrînului era, limpede, un pămînt roditor. O țară pentru care acesta luptase ca un leu și de care se putea despărți oricînd cu sufletul împăcat. O servise ca nimeni altul.

Era un timp fără vîrstă, faptele păreau foarte îndepărtate, numai că oștenii vorbeau atât de hotărît încît nimeni n-ar fi fost probabil mirat vîzîndu-i cum își încing săbiile, luînd-o iarăși către Termopile, la nîmicit de dușmani. Servind patria.

Nu-mi amintesc ce s-a întîmplat mai departe. Memoria mea a preferat să-l părăsească pe bătrînul comandant în soare, în lumină, nelîmficat. Merită să fie etern. Ca d-l Coposu.

RADU CĂLIN CRISTEA

Alianța Civică – 5 ani de la înființare

Inițial, s-a dorit marcarea acestui eveniment nu doar printr-o conferință de presă, ci prin organizarea unei întruniri aniversare avându-l ca oaspete pe Corneliu Coposu, cu ocazia împlinirii atât a 5 ani de la cea mai semnificativă tentativă de organizare a societății civile după 1989, cât și a 50 de ani de la ultima manifestare a societății civile românești post-belice. Joi 9 noiembrie, la sediul Asociației „21 Decembrie”, au răspuns ziaristilor prezenți Valerian Stan, Ana Blandiana, Petre Mihai Băcanu, Romulus Rusan și alți membri ai Alianței Civice. Printre subiectele abordate au fost: gradul de receptare a mesajului Alianței de către electorat, situația concretă a organizației, proiectele AC etc.

AC – factor de coagulare a Opoziției

În încercarea de a redefini obiectivele AC, rămânând consecventă principiilor sale, Ana Blandiana arată că, față de situația din 1991, când problema era „cum să facem ca cei care ne cred pe noi să-i creadă pe cei pe care noi îi susținem”, intervine acum urgența orientării eforturilor asupra procentului mare de indeciși dat de sondaje. „Este foarte important să facem să funcționeze democratic societatea românească pe etajul ei politic; trebuie, a mai spus Ana Blandiana, să schimbăm în primul rând puterea politică, nu în sensul de a înlocui o echipă de la putere cu alta, ci pur și simplu de a face ca mecanismul puterii să se rotească”, spunea ea. „Dacă în 1990 părea catastrofică ieșirea PNL-ului din coaliția Opoziției (...) la această oră nu mai este o catastrofă dacă una dintre formațiuni a părăsit sau părăsește CDR; CDR este un simbol la această oră”, a fost de părere Petre Mihai Băcanu, subliniind în același timp rolul permanent al AC în coagularea Opoziției.

REVISTA PREȘII

NOROI ȘI CATIFEA

● Recentele dispute din cadrul majorității îl determină pe Horia Alexandrescu (Cronica română, 8 noiembrie) să considere că Gh. Funar „stă cu un picior în spațiul Puterii și cu celălalt în zona Opoziției”. Nu știm care picior e mai zdravăn, căci insul în cauză nu e deloc! ● Ion Cristoiu (Evenimentul zilei, 10 noiembrie) pune „o pilă” pe lângă Ion Iliescu: îl sfătuiește să desemneze ca ambasador la Washington pe caricaturistul Eugen Mihăescu, deoarece, pe lângă alte calități, acesta a obținut performanța de a-l convinge pe editorialist de bunele intenții ale lui Ion Iliescu, fără a-l enerva. Întrebarea este dacă Ion Cristoiu a rămas convins, sau s-a răzgândit între timp. În primul caz ne-am enerva noi, în cel de-al doilea folosul prezumtivului ambasador n-ar fi prea mare. ● Roxana Iordache (România liberă, 11 noiembrie) este ostilă separării statului de biserică și secularismului. Un neguros fundamentalism teocratic o împinge să scrie: „La noi însă, unii intelectuali zice-se progresiști tind să preia de la Occident nu structurile purtătoare de valori morale (...) ci tocmai aspectele care constituie un regres, o cădere din orizontul moralei creștine. În conformitate cu aceștia, integrare europeană înseamnă tot ceea ce coincide cu secularizarea”. Ca „intelectual zice-se progresist”, cred, într-adevăr, că una dintre

Alternativa 1996

Referitor la apariția unei noi mișcări civice, *Alternativa 2000*, liderii AC nu declară: „Noi credem că, deocamdată, este importantă Alternativa 1996”, pentru că de alegerile din 1996 depinde soarta României, nu doar pentru următoarea legislație, ci pentru mult mai mult timp, hotărându-se „șina pe care va luneca România, înspre Europa sau înspre America de Sud”. Se speră în același timp ca, pe viitor, AC să nu mai ajungă să opteze pentru o forță politică sau alta, păstrându-și echidistanța, dar asta numai în condițiile în care societatea românească va fi una normală. „Sprijinim CDR-ul prin tot ceea ce facem, de la bătuțul satelor până la încercarea de a cere nu numai electoratului, dar și aleșilor, să respecte regulile democrației. Ne-am dat seama că există probleme și cu cei aleși”, preciza unul din liderii Alianței. Concret, descoperirea acestor probleme, identificarea lor, a condus la prezentarea unei grile valorice – stabilită de psihologi, sociologi și alți specialiști – de selectare a unei viitoare clase politice formate din profesioniști.

AC solidară cu oamenii de teatru

În ceea ce privește recentul protest al oamenilor de teatru, s-a dat citire unui comunicat prin care AC atrage atenția opiniei publice asupra situației dramatice în care se află slujitorii artei: „Arta și cultura reprezintă pentru România șansa exprimării spiritului românesc în lume, iar artiștii sînt ambasadorii ființei noastre naționale. O societate care nu ia în seamă acest adevăr este o societate bolnavă. Un guvern care nu înțelege rostul culturii în existența noastră este un guvern ireponsabil”, se spune în comunicat. După o adîncire a problemelor artiștilor din unghi administrativ și legislativ, Ion Caramitru, prezent în sală ca membru al Alianței, spunea că în locul unei „reformе profunde a instituțiilor culturale și artistice, ceea ce ne oferă Guvernul este o pură... bădăcălie”.

zut și ei victime nu atât legionarilor (așa cum cred eu în mod naiv), cit „dramei generice” a creștinismului ortodox. ● Moartea lui Corneliu Coposu, deși previzibilă, a creat, cum este și firesc, o adîncă emoție atât printre politicienii de toate culorile, cât și printre jurnaliști. Pentru Ion Cristoiu (Evenimentul zilei, 13 noiembrie), decesul liderului țărănist reprezentă „Prăbușirea unei instituții naționale”. E adevărat, din păcate. Cînd vom ști oare să creăm instituții care să transcendă chiar și marile personalități care le-au reprezentat? ● E important uneori nu doar ce se spune, ci și cine spune ceea ce spune. Dovadă: Adrian Păunescu (Vremea, 14 noiembrie) afirmă ceva deloc fals: „A murit omul care a impus pluripartidismul”. Mai să crezi că nu e aceeași persoană cu cel care scanda entuziast „Partidul, Ceaușescu, România!” ● Adevărata solemnitate poate fi ucisă de hagiografie, emfază, prost gust și abuz de cea mai ieftină simbolistică, așa cum se întîmplă în Zlău, 13 noiembrie, care titrează cu litere enorme: „Un loc de veci sfînt pentru Președintele Moral al României: Corneliu Coposu va fi înmormîntat într-un loc miraculos. Aici, în 1910 a fost îngropată o copilă de 14 ani. După 45 de ani, la deshumare, fetița arăta ca vie”. ● Care să fie însă secretul acestei unanimе recunoașteri postume a unui om care, în timpul vieții, a fost atât de necruțător chinuit, umilit și calomniat? Adrian Marino, în Cotidianul, 13 noiembrie, oferă o explicație ce mi se pare demnă de a fi luată în considerare. „El (Corneliu Coposu, n.n.) a răscumpărat, dar a și culpabilizat multe dintre capitulările și lașitățile

„Aveți în față un prost care l-a votat pe Iliescu”

Manifestîndu-și scepticismul față de sondajele de opinie „făcute pe eșantioane ne semnificative”, în care nu e de crezut „nici cînd avem de sperat, nici cînd avem de dezesperat din ele”, Ana Blandiana a vorbit despre recente descinderi ale membrilor AC în mediul rural, în zone în care, teoretic, șansele de receptare erau minime (sudul țării, Moldova). Replica: „Aveți în față un prost care l-a votat pe Iliescu”, auzită de cîteva zeci de ori în ultima jumătate de an, demonstrează – în opinia liderilor Alianței – că ceva s-a schimbat, majoritatea țărănilor înțelegînd că „există o legătură între votul lor și ceea ce s-a întîmplat”. Pe de altă parte, însă, optimismul trebuie temperat, deoarece „este înfinit mai mare nemulțumirea față de Putere, decît descoperirea alternativei”, avertiza aceeași Ana Blandiana. Apropo: inexistența sprijin financiar nu-i descurajează, totuși, definitiv pe cei ce fac parte din AC, ei sperînd – chiar în condițiile în care mijloacele lor de exprimare au scăzut simțitor (doar o foaie de uz intern) – să poată face cunoscută în cit mai multe locuri această „alternativă”.

Fundația Academia Civică

Apărută din inițiativa AC, cu sprijinul Solidarității Universitare, Fundația Academia Civică are în plină desfășurare mai multe proiecte printre care: Memorialul Sighet, crearea viitoare bănci de date a Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului (Departamentul de istorie orală fiind înregistrări în toată țara), precum și organizarea de sesiuni cu scopul popularizării unor probleme de educație.

Regăsim astfel, după 5 ani, o Alianță Civică lucidă în evaluarea societății românești actuale, încrezătoare în schimbări pe termen scurt și care, fără vorbe mari, rămîne fidelă crezului său: constituirea unei societăți civile românești în măsură să-și exercite matur opțiunea politică.

VIRGIL MARINESCU

societății românești sub dictatura comunistă”. Patetismul excesiv, fluviile de lacrimi și gesticulația emfatică înaintea mormîntului sînt, într-adevăr, suspente, iar directorul ziarului Zlău, Adrian Păunescu și foarte mulți alții ar trebui să păstreze măcar acum decența, dacă nu au știut atîta timp să-și păstreze integritatea. (ANDREI CORNEA)

ABONAȚI-VĂ TRIMESTRIAL LA REDACȚIE

11% 5.000 lei cu expediere prin poștă

14% 4.500 lei cu ridicare de la redacție

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști ulțanini politici și veterani de război

29% 4.000 lei cu expediere prin poștă

33% 3.500 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, București.

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

LA 17 NOIEMBRIE SE ÎMPLINESC

Zece ani de la moartea tragică a lui Gheorghe Ursu

A ucide un astfel de om echivalează cu a-l omori pe Regele Fluturilor.
Se cuvine ca întreaga cultură română să se ridice astăzi în picioare și să salute memoria lui Gheorghe Ursu
GEO BOGZA

De-a lungul unei detenții în condiții deosebit de dure, inginerul poet a fost supus unor vexațiuni de nedescris. Circumstanțele asasinatului încep astăzi să lase una câte una la iveală. Anchetatorii de la MAI l-au închis în celulă cu doi torționari plătiți, deținuți de drept comun, care au primit misiunea să-l tortureze. La interogatoriu s-a aplicat un tratament tot atât de inuman, contrar până și literel legilor și regulamentelor atunci în vigoare, contrar, adică, până și faimoasei „legalități socialiste”. Torționarii în uniforme, în tandem cu torționarii în haine vărgate, au ucis un om care intrase în închisoare perfect sănătos.

Din cei zece ani scurși de la tragicul eveniment, aproape șase sînt anii postdecembriști. De aproape șase ani se desfășoară și ancheta deschisă de Procuratură, la sesizarea expresă făcută de Radu Filipescu, Gabriel Andreescu și Silviu Brucan. Nu se știe cît va mai dura această anchetă. Din detaliile filtrate în presă rezultă că trăgănările nu sînt deloc întimplătoare. Martori care își retractează depozițiile, persoane care ar avea ce să spună, dar păstrează tăcerea, vădit intimidată, documente sustrate din dosar și, mai nou, un fost deținut de drept comun care își clamează propria-i culpabilitate, acoperindu-i pe adevărații incitatori – aceste detalii, alături de altele, pe care nu le mai menționăm aici – vorbesc despre o adevărată dez-instrumentare a cazului Ursu. În pofida asigurărilor anterioare date de „stilpi” unor Instituții precum SRI, Procuratura ș.a. – domnul general de Justiție Joarză, pe masa cărui se află dosarul, nu se grăbește.

După cîte se pare, dacă vinovații vor fi traduși cîndva în Justiție, ei nu vor putea fi condamnați, faptele lor căzînd deja sub incidența unor decrete de amnistiere. Făptașii pot dormi liniștiți.

Să însemne aceste că dosarul asasinării lui Gheorghe Ursu a fost închis?

În mod formal, dosarul n-a fost închis, o dată ce d-l general Joarză încă mai investighează. Amnistia sau nu, crima trebuie investigată, circumstanțele trebuie elucidate, numele responsabililor date în vileag. Dar cît de aproape de finalizare este acest caz încă nu se știe! În felul acesta, numele lui Gh. Ursu – numele unui adversar al regimului ceaușist, nume al victimei unei represiuni atroce – se încarcă de noi conotații și declanșează noi aduceri aminte.

După aproape șase ani de la începerea cercetărilor, „Cazul Ursu” ne aduce aminte de imensa dificultate cu care se face lumină, se topeșc ghețarii, se înfăptuiește justiția.

Nicî clasat, dar nici pe deplin deschis, ci tocmai întredeschis, „Cazul Ursu” este un simbol al ambiguității și al stării de „întredeschidere-spre-închidere” în care persistă regimul postdecembrișt.

În 1978, Gheorghe Ursu și soția lui, Sorana, se aflau în străinătate. Călătorind de la Paris la Chartres cu automobilul, Sergiu Huzum, care îi conducea, are inspirația să deschidă magnetofonul. Redăm două fragmente din conversația înregistrată în mod spontan cu acel prieten.

La a 59-a aniversare a lui Ceaușescu

Babu: ...Acum un an și jumătate, doi ani, cînd împlinea Ceaușescu numai 59 de ani, în pagina întâi din *Flacăra* i-a tras Păunescu un mare poem de numai 29 de strofe, fîcute, natural, cu o metrică impecabilă. Însă rușinos de lingău și de scribos. Adică în ultimul hal. El e un tip foarte talentat, poet cu vîna serioasă. Însă s-a prostituat total, adică nu mai e nici o problemă. Vrea să fie și el, așa, un mic dictator al artelor române, tînteste la postul de ministru al Culturii sau de șeful secției de propagandă în CC, ceva de genul ăsta. De vreo două ori i-a tăiat macaroana Ceaușescu, adică la un moment dat, cînd apărea la televiziune prea mult, a fost dat afară complet. După aia a fost reprimat. A fîcut un fel de cenacu legionar, care se cheamă „Cenacuul Tineretului Revoluționar”...

Sorana: În care el apare ca... ceva între Maiakovski și Corneliu Zelea Codreanu...

După filmul realizat de Helmut Frauendorfer – film vizionat anul trecut la o oră de vîrf de milioane de telespectatori germani – o nouă peliculă, de data aceasta românească, închinată memoriei lui Gheorghe Ursu a fost terminată și va fi prezentată în curînd. Este vorba de filmul-portret „Babu”, creație a regizorului Cornel Mihalache. Realizat cu sprijinul Grupului de Dialog Social și al Studiului Video „Dialog”, filmul utilizează un bogat material faptic, printre care documente, fotografii, manuscrise literare, o serie de interviuri cu familia și apropiații lui Gheorghe Ursu. Filmul conține și o discuție cu unul dintre torționarii poetului asasinat acum zece ani.

Babu: ...Aproape de Goebbels. Adică, fiind 5.000 de tineri acolo, are o mare priză asupra tineretului, fiindcă este singurul loc în care se cîntă muzică din aste nouă, liber. Adică nu, se cîntă și în alte părți, da' aici vin toți. Și folk-iștii și pop-iștii și country și mai știu eu ce dracu'. Deci totdeauna alege o sală imensă de sport, unde încep 5.000 de persoane, apare el acolo și începe să strige cu vocea lui grozavă: „În această seară se va desfășura...”, ta-ra-ra. „Din păcate, organizatorii sălii ne-au limitat timpul. Ne-au cerut ca la ora 10 să se termine”. Toată lumea: „Huo!”, „Huo!”, 4.000 de oameni. „Vă rog să păstrați disciplina, fără disciplină nu putem face nimic, supraviețuirea noastră depinde de disciplină. Deci programul nostru s-ar fi putut desfășura în mod normal pînă la orele 2-3 dimineața, dar la orele 10 trebuie să dăm...”, „Huo”, „Disciplină dragi...”, cred că le zicea camarazi. După care apare unul pe scenă care începe să zică: „Noi ne tragem din daci. Dacii, săracii, au suferit, s-au luptat cu romanii, dar... așa și pe dincolo, să trăiască libertatea, să trăiască Poporul, și Partidul, și nu știu ce dracu'. Ceaușescu, în timpul ăsta, ăăă... Păunescu, stă pe scenă, așa cum e el mare, așa, imens, și face gesturi, dirijează masa asta de oameni să reia anumite refrene. La un moment dat, dacă nu-i place ceva, spune: „Tăceți! Oprîți! Imediat! Ce-i asta? Asta-i ordine, asta-i disciplină? Nu vă e rușine? Toți într-un glas! Întîi stînga, apoi dreapta!”. Reia ăla, gitaristul, iar toată lumea reușește să fie la unison. ...Deci, la a 59-a aniversare, apare acest mare poem al lui Păunescu. Eu, într-un elan grozav, la acest poem de lingău, am adăugat imediat niște strofe. De data asta însă i-am scris lui Păunescu o scrisorică în care-i spun: „S-au strecurat niște regretabile erori în poezia dumneavoastră, adică niște lipsuri regretabile: eu le-am completat, dacă vreți să mă publicați, numele meu sună bine, mă cheamă Liviu Sturcîdava”. Și i-am trimis-o. N-am primit nici un răspuns de la el, într-adevăr, că n-avea unde să răspundă. Pe hîrtia asta se vede că a fost citită la mulți. Deci:

...La poemul lui Adrian Păunescu cu ocazia celei de-a 59-a aniversare a tov. Ceaușescu care avea o lacună grozavă între strofa 26 și 27, pe care eu încerc s-o suplinesc cu modestele mele mijloace: „Pentru copiii-ți: Zoe, Valentin și Nicu, / Care numele-ți-l poartă, / Noi ridicăm cîte-un pahar cu vin! / Și le dorim aceeași bună soartă, / Pentru Andruța și-ascendența, / Ce odihnesc sub huma cea mănoasă, / Eternă pomenire și-om ura! / Și-o picătură de Fetească grasă, / Jar pentru mama ta, ce l-al ei sîn! / Hrăni pe fiul cel mai scump al fării, / Noi vom ciocni un dulce vin bătrîn, / Ferice fie-n ceasul inserării, / Și pentru frații tăi cei mulți și buni, / Unii adjuși, alții miniștri plini, / Din vreme să le împletim cununii, / Străbătută ureme vajnici și senini! / Cu Păunescu însă nu-s de-acord, / Că numai două versuri închinat-a / Soției tale blînda, minunata, / Busola fării, veșnic ac spre nord, / Ea nu-ți e doar tovarășă de viață, / Ea-ți este sprijin, gînd curat și ghid, / Treimea noastră sfîntă și mărețată – / Elena Ceaușescu și-un partid”.

Este un asterisc cu o strofă, la cuvîntul Zoe, așa: „Cînd s-a născut ai botezat-o Zoia! / Era o modă de-amintire tristă, / Dar azi se-mparte jugul și nevoia: / E Zoe-n România socialistă”.

Sergiu: Formidabil! Superb!... Ai văzut la campanie franceză cum arată?

Babu: Da.

Sergiu: Știi că aici nu rămîne p-orumbul pe cîmp.

Babu: Da. Aduceți studenții să culșagă. Și la Paris sînt mulți studenți. Cred că te duci în cartier la tine acolo, faci o razie, scoți 50.000 de studenți ușor...

Cutremurul din '77

Babu: ...S-a declanșat mai puternic mișcarea. Sorana a avut un moment în care a fost mai rapidă decît de obicei și mi-a spus „Și-acu ce faci?”. Și i-am spus: „Ieși afară!”. M-a-ntrebat: „Tu nu ieși?”. „Eu nu ies”. Ea a ieșit afară în stradă, eu am stat acolo tot cutremu-

rul. De ce? Fiindcă 80% din opera mea de inginer sînt clădiri pe parter și patru etaje. Deci, am zis: „Dacă această casă în care stau eu se prăbușește, înseamnă că în țara românească vor muri 30.000 de oameni sau 40.000 de oameni în case proiectate de mine! Deci n-are să se prăbușească!”.

Sergiu: Da' era casă făcută de tine aia în care stăteai tu?

Babu: Nu, nu! Dar era făcută de un coleg de-al meu la fal de deștept, la fal de competent ca mine, cu aceleași sisteme constructive.

Sergiu: Și-ai stat numai ca să verifici asta? Ești nebun complet!

Babu: Nu, nu ca să verific! Avînd convingerea că nu are voie să se prăbușească! Și nu s-a prăbușit. După ce mi-am venit în fire, după ce-am aflat că Andrei e viu și nevătmătat (a venit acasă după nu știu cîte ore), ni s-a defectat totul: lumina, telefoane, chestii, socotele... După aia, brusc, m-a pîlît: ce s-a întimplat la Galați? Galațiul e o zonă seismică mai mare decît Bucureștiul, că e mai aproape de Focșani... Marea operă a vieții mele s-a produs la Galați. Am numai la Galați făcute 16.000 de apartamente. ...M-am sculat dimineața, cu noaptea-n cap, am fugit la Institut să văd ce e, cum e, nu știu ce dracu', și-n primul rînd m-am postat la telefon să prînd Galațiul. După o oră de chinuri, am reușit să prînd o funcționară de la instituția asta care răspunde de întreținerea caselor. Întreb: „Ei? Care-i situația? Cîte blocuri s-au prăbușit?”. Zice: „Nu s-a prăbușit nimic”. „Nici un bloc?”. „Nu, nici un bloc”. „Și nu, nu, nu sînt morți?”. „Nu, tov. ingineri!” Atunci m-am prăbușit eu, am început așa ca o... Și-am spus: „Doamne, e bine, totul în regulă! Acuma să ne-apucăm de muncă!”. Și-a început campania aia. Și, într-adevăr, nimic din ce am proiectat eu nu s-a prăbușit. Pentru prima dată în viața mea m-am simțit inginer. Eu toată viața am spus tuturor și probabil asta era și realitatea: „Eu sînt un poet care, din păcate, face ingineria”.

Sergiu: Iar eu așa te-am cunoscut!

Babu: Așa m-ai cunoscut și-așa mă știa majoritatea oamenilor. Chiar și colegii mei din Institut. Da, sigur, Babu face meserie, e un om serios, muncește, face chiar și ore suplimentare, da' e poet! Însă în momentul ăla am căpătat conștiința faptului că sînt inginer constructor și că am o meserie nobilă...

Pagină realizată de SORIN VIERU

După Corneliu Coposu

Am adresat întrebările de mai jos celor care l-au cunoscut îndeaproape sau au colaborat strâns cu Corneliu Coposu. Intenția noastră a fost de a prileji o evocare, dar și o evaluare lucidă a activității regretatului om politic.

1. În ce împrejurări l-ați cunoscut pe Corneliu Coposu și ce impresie v-a făcut?
2. Cum ați colaborat cu el?
3. Cum apreciați rolul lui Corneliu Coposu în acești aproape 6 ani și direcția pe care a imprimat-o el în viața politică?
4. Cum vedeți Opoziția și viața politică din România fără Corneliu Coposu?

Ana Blandiana

1. Mulți ani nu l-am știut decât numele. L-am auzit pentru prima dată prin anii '80 la posturile străine într-o relatare despre reconstituirea PNT făcută cu toate riscurile. Numele sever, întunecat, ardelenesc m-a frapat, iar acțiunea mi-a trezit admirația necondiționată pe care am oferit-o întotdeauna gesturilor care mi se păreau fără speranță.

În ianuarie '90 era pentru mine tot un nume doar, un nume care începuse să fie mișcat de ordurile feseniate și cu care simțeam nevoia să mă solidarizez. Demisia mea din CFSN-ul în viziunea căruia fusesem așezată fără să fiu întrebată s-a explicat și prin tratamentul la care fusese supus Domnul Coposu cu o zi înainte, în 28 ianuarie, după ce Frontul se transformase în partid (hotărâre împotriva căreia votasem doar șapte înși) și după ce devenise evident că noul partid nu intenționa să accepte o opoziție reală.

De căutat ne-a căutat tot El. A apărut într-o seară tirzie de noembrie în apartamentul din strada Eremia Grigorescu nr. 3, transformat prin incredibilul altruism al locatarilor săi, d-l Remus Mîstrescu și mama sa, în sediu provizoriu al Alianței Civice. Era însoțit de Domnul Diaconescu. Doi domni în vîrstă care, așa cum stăteau așezați pe două din puținele scaune ale încăperii supraaglomerate, unde puteai tăia fumul și entuziasmul cu cuțitul, păreau o delegație venită din altă lume, lumea părinților noștri, ca să ne încurajeze și ca să ne binecuvînteze. A fost un moment solemn și intimidant ca orice întîlnire între generații: ei, veniți din cei 17 ani de închisoare ai fiecăruia, noi, ieșiți fiecare din meandrele originilor noastre „ne-născuțate”. A fost, în sensul cel mai profund și existențial, o întîlnire.

Pe un plan diferit, dar nu mai puțin simbolic, îmi amintesc din același act de acut, an 1990 o altă întîlnire. În sala cu oglinzi a Casei Scriitorilor fusese organizată o recepție în cinstea lui Bernard Pivot, care adusese în dar recent descoperirile francofoni un transport de cărți. Participau intelek-

tuali români și funcționari francezi. Cînd a intrat Domnul Coposu, francezii nu l-au cunoscut, iar politiciii români au evitat să dea mîna cu omul care era ținta preferată a zvonurilor, calomniilor și insultelor. A fost o seară tristă, cu oameni stînd cu spatele unul la altul între oglinzi coclite și paralele. Mi-o amintesc pentru că îmi amintesc felul în care m-a rînit și m-a revoltat acea indiferență și meschinărie „intellectuală”, felul în care m-am simțit străină de vechii mei colegi și solidară cu omul pe care aceștia nu aveau nici onestitatea, nici inteligența să-l admire. Și-mi mai amintesc cum aceea indiferență m-a dus cu gîndul la o altă, și mai amară. Văzusem la Londra, lângă Barbican Center, o statuie a lui Nelson Mandela, un omagiu adus prizonierului politic pe care toate forțele democratice ale lumii urmau să-l ajute să ajungă la președinția țării lui. Și încercasem să-mi imaginez o statuie asemănătoare a Domnului Coposu. Iar caracterul incredibil și fantasmatic al acestei reverii mă făcuse să mă gîndesc la indiferența europeană acordată la tableturile marilor puteri. Drepturile omului puteau fi apărate mult mai comod și mai profitabil în Africa de Sud decît în Europa. După cum conștiința netulburată a colegilor mei putea fi întreținută mai ușor prin ignorarea tragediei măreții a celui pe care evitau să-l salute. Îmi amintesc azi aceste gînduri pentru că ele m-au apropiat irevocabil de Domnul Coposu.

2. Colaborarea noastră a fost de o mare simplitate și limpezime, fără cusur, așa putea spune. Și cred că a fost așa și pentru că, dincolo de idei și de idealuri, ne lega faptul că aveam același tip de relație cu timpul. Din motive diferite, nici Domnul Coposu, nici eu nu aveam timp: el, pentru că știa că nu-i mai rămăsese; eu, pentru că voiam să mă întorc cît mai grabnic la scris. Iar această perspectivă ne făcea să trecem peste tot ce era derizoriu și perisabil, într-o adevărată obsesie a esențialului și eficienței. Și totuși, spre deosebire de mine, care mă mișc mereu contracronometru și trepidînd, el nu se grăbea niciodată. Mai mult: în preajma lui, orice grabă devenea ri-

dicolă. Oricît de puțin, timpul era pentru el un fragment de istorie în care lucrurile se clasau de la sine, potrivit importanței reale a fiecăruia. A fost unul dintre foarte puținii oameni cărora aș fi vrut să le semăn, și poate singurul de la care am învățat mai mult decît din cărți.

3. Simplul fapt că un om de șaptezeci și cinci de ani a reușit să învie un partid după patruzeci și cinci de ani de clandestinitate spune totul despre forța și tenacitatea Domnului Coposu. Nu faptul că își petrecuse un sfert din viață în închisori și anchete i-a creat handicapul principal, ci adversitatea deșănțată cu care a fost primit de cei care nu îi erau adversari, ci dușmani. Murdăria campaniilor duse contra lui dovedea frica uriașă pe care Puterea recent instalată i-o purta. A fost, cred, un moment de abjecție fără egal - dacă exceptăm anii '50. Un altul, asemănător, a fost acela care a precedat spargerea Convenției Democratice. Domnul Coposu a privit însă totul cu imperceptibilitatea lui seninătate, pîrînd un om venit din veșnicie să vadă zăbateră derizorie a unor efemeride. Trecură prin încercări mai grele. Știa că răul va dura, dar binele va învinge într-o zi, și de aceea n-a forțat niciodată lucrurile. A fost cu siguranță omul cel mai optimist pe care l-am cunoscut și cel mai echilibrat. N-a răspuns nimănui cu minie, cu vulgaritate sau cu ranchiună. Singura lui pedepsă era umorul și o îndărătnicie a opiniilor, exasperantă pentru adversari. Dar ea a fost stilul de rezistență al partidului său. În fond, Maniu nu fusese altceva, iar ilustrul său discipol urma aceeași linie a inflexibilității ardelenesti, care poate să pară celor superficiali dogmatism, dar care nu este decît fermitate și putere de caracter.

Modelul Maniu-Coposu rămîne în fel de eficient în posteritate. Într-o lume care are atîta nevoie de modele. Asta nu înseamnă însă că este ușor de urmat. Ideea Convenției Democratice, care îi aparține și pe care a slujit-o cu un devotament izvorit dintr-o analiză logică (potrivit căreia solidaritatea nu este numai frumoasă, ci și salvatoare), nu a reușit să înfrîngă orgoliile, veletarismele și trădările colegilor mai tineri, după cum ideea lipsei de importanță a deosebirilor doctrinare, atîta vreme cît este în pericol alfabetul democrației, nu a reușit să spulbere spaima bovarice și crizele de identitate ale unor lideri de dimensiuni microscopice.

Dar în general influența marilor personalități nu acționează asupra generației fiilor, ci asupra celei a nepoților. Să sperăm totuși că nu numai

viitorii lideri politici de după anul 2000 vor avea puterea să-i urmeze exemplul, ci și cei de care va depinde soarta ideilor noastre acum.

4. Corneliu Coposu nu va dispărea, atîta vreme cît în România va exista luptă și viață politică. Pentru că a fost un simbol, iar simbolurile nu dispar atîta vreme cît este nevoie de ele. Iar de amintirea Domnului Coposu va fi nevoie cît vor exista la noi moravuri balcanice, șmecherie, duplicitate, politicianism.

Din păcate, misiunea Domnului Coposu va fi, deci, de lungă durată. Va fi un simbol care va deranja pe toată lumea deopotrivă: pe cei de la putere, care vor avea insolența să încerce să și-l anexeze postum (așa cum au obiceiul să procedeze cu toate victimele lor, de la Brâncuși la Brătieni și de la Enescu la Maniu), dar și pe cei ce se prefac a face (sau fac) o opoziție de față.

Toți aceștia vor ști că din lumea dreptății Domnul Coposu îi privește cu neîncredere și inflexibilitate.

Va fi reperul moral de amintirea căruia vor trebui mereu să se teamă: răii și bunii; cei cu conștiința murdă și cei care se pretind cinstiți; dușmanii lui de moarte și cei ce i se consideră discipoli.

Să dea Dumnezeu ca această temă de exemple să dezinfecteze măcar puțin viața politică românească!

Trei generații despre Corneliu Coposu

ION DIACONESCU Prim-vicepreședintele PNȚCD

1. Este imposibil să-mi amintesc acum, după atâția ani, când l-am cunoscut pe Corneliu Coposu. Desigur, acest lucru s-a petrecut cândva, prin anii 1936-1938, când el era deja secretar al lui Iuliu Maniu, iar eu mă găseam în entourage-ul lui Ion Mihalache.

În perioada 1944-1947 ne-am întâlnit frecvent, eu fiind pe atunci unul din conducătorii tineretului. Îmi amintesc că în ajunul Crăciunului din 1946 am călătorit împreună la Dobresti, însoțindu-i pe Maniu și Mihalache...

Dar cu adevărat l-am cunoscut pe Corneliu Coposu în cei 17 ani de detenție. După zece ani de peregrinări prin diverse pușcării comuniste, fiecare cu un alt itinerar, ne-am reîntâlnit în duba care ne-a dus la Râmnicu Sărat. Aici, în izolarea totală, am reușit să ne cunoaștem pe adevărat și să „colaborăm” prin alfabetul Morse, ciocnind în peretele despărțitor, celulele noastre fiind vecine. Apoi, când ciocnirile în zid n-ă mai fost posibil din cauza gravelor pedepse, am continuat colaborarea prin Morse tușit, atunci când ne scotea la aer.

Era istovitor să spui câteva cuvinte prin tuse în cadență de Morse, dar era vital, a fost singurul nostru contact cu viața vreme de vreo șase ani.

Ne-am întâlnit iarăși în cei aproape doi ani de domiciliu obligatoriu pe Bărăgan. La început am locuit în casa, mai exact în coliba lui, apoi am obținut propria mea colibă peste drum de a lui...

După eliberarea din 1964, am continuat aceeași strânsă colaborare. Cu toate riscurile, cred că ne-am văzut săptămânal.

Împreună, am reușit să punem bazele unui nucleu de prieteni politici și cu aceștia am participat la toate acțiunile care s-au mai putut face în condițiile extreme de vitrege din acea perioadă.

Și tot împreună am suferit apoi consecințele acestor acțiuni, adică interminabilele anchete, percheziții, terorizări, deschideri de urmărire și acțiune penală, cifrele din grup fiind din nou întemnițați etc.

În ciuda acestei prigoane, PNȚ a continuat să existe, acest nucleu a reușit să țină aprinsă flacăra sacră care l-a pus iarăși în mișcare în primele ore după Revoluția din Decembrie 1989.

2. Cum am colaborat cu Corneliu Coposu? Eu cred că perfect, faptul că această colaborare durează de o viață spune totul! Eu l-am considerat totdeauna ca „președintele”, el, cred, m-a considerat cel mai apropiat colaborator al său. PNȚ a fost în tot acest timp ca o corabie în furtună! El a fost la cirna vasului, el a avut responsabilitatea comandantului suprem care a reușit să ducă această corabie la liman.

3. Corneliu Coposu n-a imprimat o linie nouă partidului. Format la Școala lui Maniu, al cărui ucenic a fost, el a continuat cu hotărâre drumul deschis de mentorul său, partidul a fost și a rămas, așa cum se spune, pe linia Maniu-Mihalache.

Nu știu ce se va întâmpla în viitor cu viața politică din România și nici cu Opoziția, care, de fapt, nu reprezintă o entitate bine definită.

Știu însă că PNȚCD nu se va găsi niciodată fără de Corneliu Coposu.

Iuliu Maniu și Ion Mihalache au murit de decese, dar spiritul lor continuă să îndrume lupta noastră politică. Corneliu Coposu se va adăuga acestor mari învățători ai noștri și, dacă el nu va mai fi, cândva, fizic printre noi, spiritul lui va fi prezent permanent în mijlocul nostru, luminându-ne calea.

MIRCEA CIUMARA Deputat PNȚCD de Constanța

1. Numele l-am auzit prima dată la Europa Liberă. Personal l-am întâlnit în decembrie 1989 la sediul PNȚCD, aflat atunci în clădirea ADIRI. L-am cunoscut propriu-zis cu ocazia unei invitații la masă din partea avocatului Ghiga, în vara anului 1990, când am avut primul prilej de dialog mai îndelungat, apoi la începutul lui 1991, când l-am însoțit într-o vizită în Grecia. M-au cucerit și atașat definitiv de persoana Domnului Corneliu Coposu: omenia sa, capacitatea formidabilă de a înțelege fenomenul politic, cultura deosebit de vastă, articulată profund într-o concepție unitară.

2. Fac o adevărată ucenicie politică în preajma dînsului. Din acest punct de vedere, pot vorbi de relații între elev și dascăl. La nimeni altcineva din partid nu am întâlnit o capacitate similară de a înțelege imediat fondul problemelor în complexitatea

lor, deci este o adevărată plăcere intelectuală de a dialoga. Relațiile sînt mult mai strînse decît cele decurgînd din ierarhia partidului. Colaborarea se bazează în primul rînd și mai ales pe dragostea pentru Omul Corneliu Coposu.

3. Trecerea bruscă de la totalitarism la un început de viață democratică și apariția unei purziri de partide au obligat electoratul să-și personifice opțiunile politice. La modul cel mai general, echilibrul politic din țară este întemeiat pe două nume: Corneliu Coposu și Ion Iliescu. Într-o perioadă confuză, lipsită de probabilități suficiente asupra evoluțiilor viitoare, în care imensa majoritate a persoanelor își fundamentează comportamentul numai pe luarea în calcul a elementelor conjuncturale și a intereselor egoiste, Corneliu Coposu menține în viața politică calculul bazat pe perspectiva pe termen lung și moralitate, frînînd tendința de degradare în politicianism. Atitudinea sa este singura sămînță din care poate crește o viitoare viață politică decență și responsabilă. Corneliu Coposu, alături de prietenii săi, menține conștiința unei continuități de viață politică democratică.

TUDOR DUNCA Deputat PNȚCD de Maramureș

1. Aflasem despre Corneliu Coposu încă din 1983 din cartea lui Ioan Scurtu referitoare la istoria PNȚ.

L-am cunoscut însă personal în prima parte a lunii ianuarie 1990, când l-am fost prezentat, acasă la Domnia Sa.

Am fost puternic impresionat de atmosfera din casă și de personalitatea Domniei Sale, Politeze, căldură, demnitate, forță, lipsă de aroganță - un adevărat domn (sau gentleman) ardelean, cum mi-l imaginasem și pe Iuliu Maniu.

Opțiunile mele politice au fost în acel moment pe deplin clarificate, după câteva zile mă înscrisam în PNȚCD.

2. La început m-a încurajat; după ce am fost ales deputat, am găsit mereu ușa deschisă la Domnia Sa pentru discuții, uneori lungi, dar întotdeauna fructuoase.

Era foarte ocupat, asaltat de oameni și de probleme, dar a știut mereu să-și păstreze stăpînirea de sine, calmul, politețea.

În momentele de relaxare, discuta cu plăcere și umor despre cele mai variate subiecte. Spirit enciclopedic, avea o gândire profundă și sistematică; veritabilitatea afișată în unele momente era o mască pentru o sensibilitate sufletească deosebită.

3. Dacă România a reușit să iasă, în Decembrie 1989 și apoi în anul 1990, din probabilul scenariu „perestroikist” („comunism cu față umană”), a fost în mare parte datorită lui Corneliu Coposu. Adevărat stîlp de rezistență și totodată liant al opoziției politice din România, Corneliu Coposu poate fi asemănat cu profeții Vechiului Testament, prin curajul, verticalitatea și consecvența care l-au caracterizat.

4. Am certitudinea că atât prietenii, cit și adversarii săi politici sînt conștienți că viața publică românească pierde prin Corneliu Coposu un element esențial de referință și stabilitate. Dispariția sa

constituie un sever examen, în primul rînd pentru PNȚCD, dar și pentru întreaga Opoziție și, fără îndoială, pentru întreaga țară.

IURIE ROȘCA Președintele Frontului Popular Creștin Democrat din Moldova

1. L-am cunoscut la începutul anului 1990, când Convenția Democratică nu exista încă. Deși nu auzisem de domnia sa pînă la acea dată, am fost profund impresionat de puternica sa personalitate, de stoicismul și dirigenția cu care a înfruntat, ani și ani, opresiunile regimului totalitar.

2. Am avut numeroase întâlniri cu d-l președinte Coposu și am discutat probleme care îl preocupau în mod deosebit și exemplar; mă refer la obsesia noastră dintotdeauna de reintregire a țării. Președintele PNȚCD a fost unul dintre puținii noștri oameni politici care au susținut cu consecvență dreptul României asupra teritoriilor înstrăinate.

3. Prezența d-lui Corneliu Coposu pe scena politică în ultimii ani este un punct de reper pentru toți care iau în serios această ocupație și care înțeleg că este nevoie ca politica să nu excludă morală. Ideea potrivit căreia politica nu poate fi decît o treabă murdară a fost infirmată prin destinul de excepție al lui Corneliu Coposu și prin demersul său politic.

4. Nu știu cum va evolua viața politică, și mai ales Convenția Democratică, fără Corneliu Coposu, pentru că noi, în Basarabia, cunoaștem viața politică românească din modestele comunicate de presă care ne mai soseesc din cînd în cînd. Cred că va trebui să treacă totuși un timp pînă cînd Opoziția își va reveni de pe urma acestei pierderi fără egal.

12 octombrie - pelerinaj la catafalcul marelui dispărut

Sfârșit de epocă în București

Documente americane inedite (1945-1952)

Eboșe, fișe biografice, note pe marginea unor conversații, impresii - cam tot ce un corespondent străin, american pe deasupra, vrea să descopere, la sfârșitul anilor '40, într-o țară ca România. Corespondentul american se numește Simon Bourgin și lucrează la biroul din Paris al marelui săptămânal american Time Life Magazine. Vine în România, înainte și după alegerile din noiembrie 1946, interesat în primul rând de personalitatea Regelui Mihai, în tronul căruia descoperă treptat ultima instituție democratică din România în calea sovietizării țării. Bourgin înțelege că, pentru România, impunerea guvernului Groza și indeosebi alegerile din 1946, total falsificate, anunță inevitabil transformarea a României într-un stat comunist. Părerile lui, ca observator de teren, la Constanța, București sau aiurea, în timpul campaniei electorale din toamna anului 1946 indeosebi, este că sovieticii și comuniștii locali se pregătesc pentru anexarea României la Uniunea Sovietică. Bourgin e iritat de atitudinea diplomaților anglo-americani, care știu despre ce e vorba, dar își alarmează superiorii la Washington și Londra prea târziu și degeaba: războiul rece își preciza deja regulile neamestecului reciproc în sferile de influență postbelice din Europa. În episodul sau secvențele de față am ales noi fragmente din fondul Simon Bourgin - zeci de pagini de însemnări din perioada 1945-1952. Subtitlurile aparțin traducătorului. (E.H.)

Ocupația sovietică

Ceea ce se-ntimplă la Constanța, principalul port românesc de la Marea Neagră, mi se pare foarte interesant. În acest oraș cu 80.000 de locuitori, trăiesc câteva mii de ruși. Ei au sosit aici în număr mare în ultimele săptămâni, cu soțiile și copiii, stabilindu-se în toată regula. Noii veniți vorbesc fără rezerve despre ceea ce românii începuseră să bănuiască: scopul final al rușilor este anexarea acestei regiuni la Uniunea Sovietică. În prezent, în fiecare familie din Constanța sînt cazați rușii și familiile lor. Doar săptămîna trecută au fost rechiziționate locuințe pentru mii de familii sovietice. Cred că la Constanța sînt în prezent cel puțin 25.000 de ruși. Mulți din soldații Armatei Roșii din Europa Răsăriteană au fost demobilizați chiar la Constanța. Practic, în prezent, aici, la fiecare doi români numărăm și un rus. Constanța a devenit orașul cu cea mai mare concentrație rusească din sud-estul Europei aflat sub control sovietic. Rușii au propriile lor școli, magazine și restaurante. Tinerii soldați și ofițeri ruși împinzesc străzile orașului. În localuri publice, fotografia lui Stalin ocupă locul central, alături de el fiind portretul lui Petru Groza. Rușii declară că niciodată n-au dus-o mai bine decât acum la Constanța. Ei achiziționează hrană, îmbrăcăminte, alcool la prețuri dinainte de 1938. Străzile Constanței au devenit un paradis al bunurilor de consum restrîns pentru ruși. Condițiile extrem de precare din Ucraina, unde lipsa alimentelor e dramatică, i-au făcut, fără îndoială, pe ruși să-și stabilească punctul de sprijin în regiune, la Constanța. Toate marile centre urbane de pe coasta Mării Negre, pînă în Bulgaria, au fost ocupate abundent de soldații sovietici. Se pune, desigur, întrebarea legitimă dacă sovieticii nu urmăresc de fapt anexarea Dobrogei. S-ar tăia astfel accesul României la Marea Neagră și s-ar crea în același timp un coridor Nord-Sud spre fratele slav din Bulgaria - o țară în care există mult mai puține incertitudini în privința succesului comuniștilor. Sovieticii încearcă de zor în foarte bine echipat port Constanța principala lor prădă de război - petrolul românesc -, deși portul e paralizat în proporție de două treimi.

Constanțenii așteaptă cu nerăbdare vaporul de marfă american, care a rămas singurul mijloc al lor de legătură cu îndepărtatul Occident. Aceste

„În localuri publice, fotografia lui Stalin ocupă locul central”

însemnări sînt trimise la Viena prin curier. Pentru *Herald Tribune*, încerc o relatare despre discursul Regelui în parlament și nerecunoașterea alegerilor. Săptămîna viitoare, vin și eu la Viena. Salutări.

Nici comuniștii locali n-o duc prea rău. Ei se îmbogățesc în mod individual. Lăsînd la o parte averea personală, ei o duc mult, mult mai bine decât stăpînii lor de la Moscova. Și ceea ce ei extrag din România pentru patria socialismului este fabulos. De nicăieri, în Europa, rușii nu sug mai mult, dar nici o altă țară europeană ocupată de ei nu e mai bogată. E ca una din acțiunile de mituire ale lui Nicolae Malaxa: comuniștii locali forțează România să plătească pentru ceea ce rușii fură din această țară.

Sovieticii influențează viața economică românească în mai multe feluri. Clauzele economice și financiare ale Convenției de armistițiu îl prevăd pe primul dintre aceste mijloace de influențare. Acordurile comerciale româno-sovietice, pe celelalte. Există apoi fostele companii ale inamicilor - germane, italiene și maghiare - care au intrat sub deplin control sovietic.

Comisia de armistițiu a fost redactată în termeni foarte vagi. Cînd vederile n-au fost destul de vagi, rușii și-au pus în aplicare propriile intenții. România se află într-o stare de inflație necontrolabilă, datorită, în primul rînd, faptului că jumătate din cheltuielile naționale sînt provocate de jaful rusesc. Reparațiile legale și ilegale plătite către Rusia, între armistițiu și din septembrie 1944 și aprilie 1946, în doar 20 de luni, a costat

România 706 milioane de dolari. Jumătate din această sumă e o pierdere ireparabilă a avuției naționale, conținînd în fabrici, șeptel, nave etc. transferate în Uniunea Sovietică.

Acordul comercial urmărit a reușit un singur lucru: să limiteze comerțul exterior al României doar la relațiile cu Uniunea Sovietică. 99% din exporturile românești în 1945 au fost trimise în Rusia. Și în următorii șase ani, îmi spun interlocutorii mei români, țara lor va rămîie atît de izolată de fostele ei piețe externe de desfacere, încît dependența totală de Rusia devine o fatalitate. Pentru ca lucrurile să meargă într-adevăr rău, rușii achiziționează în România petrol, grîne, animale și chereștea la preț din 1938; situație în care refuză României privilegiul poziției geografice, ca producător. Rusia, în schimb, vinde în România la prețuri care sînt deseori de două și chiar de trei ori mai mari decît prețul de pe piața mondială.

Pentru a controla băncile, petrolul, transportul, aviația și fondul forestier din România, rușii au creat 5 firme mixte, în care ei dețin 50% din capital. În realitate, fără nici o excepție, partea lor a fost acoperită din fondurile firmelor foștilor inamici ai Uniunii Sovietice confiscate de ruși. Rușii dețin, așadar, jumătate din resursele vitale ale României, fără să fi investit o singură rublă.

Sovrombank controlează jumătate din băncile comerciale ale țării. Exportatorii și importatorii români sînt sfătuiți oficial să lucreze exclusiv cu băncile controlate de ruși (jumătatea lui 1946).

Sovrompetrol, compania româno-sovietică din domeniul extragerii și producerii petrolului, e un holding. Rușii au investit aici ce au confiscat din partea germană a firmelor petroliere. La sfârșitul lui 1946, companiile sovietice din Sovrompetrol controlau stocuri de 2.200.000 de tone - ceea ce înseamnă practic o treime din petrolul românesc. Guvernul încurajează firmele din Sovrompetrol prin avantaje în ofertele de exploatare.

După alegerile din 1946, România devenise a lui Petru Groza, a Ani Pauker etc.

Cea mai mare hoție e însă Sovromtransport-ul. În acest trust, sovieticii sînt proprietarii și deținătorii exclusivi ai tuturor instalațiilor portuare din principalele patru porturi românești. Ei se bucură, pentru o perioadă de 30 de ani, de dreptul folosirii exclusive a docurilor, depozitelor, cheiurilor din porturi. Fixează prețuri și percep taxe pentru staționarea vaselor în porturile românești. Au închiriat șantierele navale din Brăila, Galați, Constanța, Turnu-Severin. Nu e de mirare că profitul Sovromtransport-ului în primele trei luni a fost de 710 milioane de lei. Sovromtransport-ul a obligat recent Serviciul Maritim Român să închirieze două nave de transport moderne. Ele fac drumul Constanța-Isotambul și aduc profituri de unu pînă la două miliarde de lei pe călătorie.

Rușii au prin Sovromtransport monopolul întregii flote românești de pe Dunăre, al întregii flote maritime, toate instalațiile de depozitare și comerciale ale tuturor porturilor fluviale și maritime. Sovromtransport-ul a abolit navigația navelor românești pe Dunăre. Din cele 874 de nave pe Dunăre, deținute de români la sfârșitul războiului, în prezent, compania de stat mai deține 15 nave, iar proprietarii români alte 30.

TARS este compania aviatică mixtă. Scopul ei principal e menținerea celorlalți posibili parteneri în afara României. Cu TARS-ul, România și-a pierdut și libertatea în aer, alături de bani. TARS-ul are un lease de 30 de ani pentru folosirea celor 13 aerodromuri din țară și a instalațiilor aferente. Întreținerea și costurile aeroporturilor și avioanelor sînt suportate de români. Ei nu pot accepta aterizarea unei nave străine fără aprobarea sovietică. România n-are posibilități să cumpere avioane noi din străinătate, fiind obligată să le obțină din Uniunea Sovietică. Noile avioane vor purta însemne sovietice.

Sovromlema e trustul sovieto-român al exploatării și prelucrării lemnului. Potrivit armistițiului, România livrează anual 500.000 de metri cubi de chereștea Uniunii Sovietice. Cantitatea reprezintă volumul de export

maxim al României. Sovromlema-ul a primit monopolul importului de 500.000 de metri cubi de cherestea pe următorii 30 de ani. Până acum șase luni, rușii n-au plătit nici o contribuție la Sovromlema.

În transporturi și comunicații, românii sînt complet aserviți rușilor, plătind, în schimb, pentru acest „privilegiu”. Căile Ferate Române, aflate sub control sovietic, transportă bunuri sovietice cu prioritate și pe gratis. 80% din bunurile transportate în 1946 erau sovietice. 90% din echipamentele de reparații și întreținere la căile ferate se ocupă doar cu reparația trenurilor destinate rușilor. De la sfîrșitul războiului pînă în 1946, românii au pierdut o treime din locomotive și o jumătate din vagoane, în cea mai mare parte în favoarea rușilor. Puține, practic nici una din aceste piese n-a fost înlocuită.

Campanie electorală - alegerile din noiembrie 1946

Cablu către „time life international, 8 place de la concordie paris france”

Populația epuizată a Bucureștiului s-a ocupat de pictarea și scrierea panourilor electorale. „Soarele” e simbolul coaliției lui Petru Groza - Blocul Partidelor Democratice - și el a putut fi zărit pretutindeni. Cred că niciodată și nicăieri, de la astăzi încolo, soarele n-a apărut, ca zeitate a luminii, alt de insistență: fiecare clădire guvernamentală are reclame electrice reprezentînd Soarele. Sori de neon împodobesc teatrele și stațiile de benzină din centru. Pretutindeni vezi apoi soarele desenat sau pictat, pe portierele taxi-urilor, pe chitanțele de la hotel, pe hîrtia de împachetat cafea, ba chiar și pe poatoavele cailor din îndepărtata Transilvanie. Aici mai vezi pe gardurile și pereții caselor un poster cu un tîran, care, arătînd spre un mîgăruș, spune: „Doar el votează cu Maniu”. Simbolul tîrîniștilor - ochiul - nu poate fi văzut niciodată la București. Sloganurile electorale ale național-tîrîniștilor ar fi fost îndepărtate, potrivit autorităților comuniste, de „democrații infuriați”. Comuniștii le e frică de Maniu și fac tot posibilul să-l compromită popularitatea - imensă, îndeosebi în rîndurile tineretului.

Principala conferință de presă preelectorală a fost oferită de ministrul de Interne și șeful poliției secrete, Teohari Georgescu. Scund, grăsoș, cu chelie și ochelari cu rame metalice, el a declarat că opoziția n-ar fi solicitat spațiu de emisie la radio, așa că nu l-a primit. Alegerile vor avea loc marți 19 noiembrie, dar rezultatele sînt bînuite de toată lumea: se crede că guvernul lui Groza va cîștiga alegerile cu ceva peste 80% din voturi. Există și cîțiva oficiali comunisti care cred că această prognoză e cam exagerată. Întors de la Washington săptămîna trecută, șeful misiunii diplomatice, Mihai Ralea, le-a spus șefilor săi comunisti următoarele: e mai bine, pentru imaginea lor în Occident, ca guvernul comunist să cîștige alegerile doar cu 60% din voturi!

Există foarte multe motive de scepticism în cercurile occidentale de-aici. Partidele din opoziție, în contradicție cu acordurile de la Moscova, nu beneficiază de timp de transmisie la radio. Ziarele de opoziție nu mai primesc hîrtie. Ele pot critica la modul general, dar cenzorii îndepărtează orice referințe concrete. Automobilele opoziției - inclusiv cel al lui Maniu - au fost rechiziționate de guvern. Cînd, recent, liderul tîrîniștilor a sîcut un turne electoral în țară, el i-a cerut mai întîi șoferului de taxi care-l conducea să îndepărteze „soarele” - al comuniștilor - de pe portieră.

Fără presă locală, mijloace de comunicare la radio, nici tîrîniștii lui Maniu și nici liberalii lui Dinu Brătianu nu dispun de organizații funcționale în afara Bucureștiului. Sute de lideri ai opoziției au fost arestați, iar mitingurile electorale ale opoziției au fost sabotate. Armata - care alături de sindicate e instrumentul politicii guvernului - a fost epurată de elementele „neintegrate” în partid.

Universitățile încă nu și-au deschis porțile, iar elevii așteaptă deschiderea cursurilor de-abia în februarie. Opoziția susține că, procedînd astfel, guvernul vrea să evite o confruntare cu organizațiile studentești în timpul alegerilor. Ziua alegerilor va confirma, poate, și o altă acuzație a opoziției: guvernul refuză să elibereze certificate de vot celor suspectați de simpatii politice pentru opoziție. Opoziția susține că au fost tipărite deja numeroase buletine de vot cu semnul favorabil guvernului, care urmează să se adauge, la numărătorele finale, după alegeri. Guvernul susține că aceste buletine ar fi fost furate, de fapt, de funcționari necinștiți, simpatizanți ai opoziției. Presiunile psihologice asupra votanților sînt reale. O văduvă a primit un buletin de vot doar pentru soțul defunct, nu și pentru ea. „Dar e mort”, spune văduva. „Știm, dar a fost un adevărat patriot. Dacă ar fi trăit, ar fi votat cu siguranță pentru noi”, răspunde funcționarul. Opinia guvernului comunist este că democrații sînt cu ei, în timp ce din opoziție nu fac parte decît reacționarii și fasciștii.

Petru Groza vrea să prezinte aceste alegeri ca pe cele mai libere din Balcani.

„Comuniștii le e frică de Maniu și fac tot posibilul să-l compromită popularitatea - imensă, îndeosebi în rîndurile tineretului”

Correspondenții de presă n-au nici un motiv să confirme promisiunea lui Groza, acum o săptămîna după alegeri. Ultimele alegeri din România au fost cele mai corupte și falsificate din Balcani. Profeții de cafea au avut dreptate. Guvernul a cîștigat alegerile cu 84%. Românii au fost totuși surprinși de gradul de manipulare la care a recurs guvernul pentru a atinge „doar” acest procent. Pînă și comuniștii sceptici au fost surprinși de scorul opoziției, chiar și în condițiile de falsificare cunoscute. Pe măsură ce voturile pentru Maniu, Brătianu și Titel Petrescu se acumula, comuniștii au intrat în panică. Miercuri, în jurul

prînzului, se profilă o victorie zdrobitoare a opoziției în provincie. Comuniștii au început să delibereze, și după trei ore au apărut noi instrucțiuni.

S-a ordonat o nouă numărătoare a voturilor, care să asigure o victorie sigură a comuniștilor. Probabil că doar comuniștii au crezut în comunicatul guvernului, potrivit căruia ar fi votat cam 7 milioane de români. O mare parte a electoratului român a fost împiedicată să voteze, fiindu-i refuzat dreptul de a se exprima. Unii au refuzat certificatele de vot, au sfidat cordoanele de poliție din jurul misiunii militare americane din București, pentru a semna o listă de protest. Așa s-a ajuns în situația în care, în Capitală, au votat pentru comuniști 400.000 de oameni, în timp ce pentru opoziție doar 70.000. Un comunist mi-a arătat 46 de buletine de vot, toate pentru guvern, ștampilate, gata de numărare. Trei a primit soția sa, două el, urmînd ca restul buletinelor false să fie distribuite, conform indicațiilor, „prieteniilor de încredere”. N-a fost deloc ziua de 19 noiembrie 1946, în România, dar absolut deloc, ceea ce americanii numesc a free fair show.

Cel mai dificil moment, pînă în prezent (1947), pentru Regele Mihai a fost acela cînd a fost obligat să sancționeze alegerile controlate și cîștigate de comuniști. Aceste alegeri au creat noi standarde de corupție, violență și hoție într-o țară în care venalitatea este un sport național. Orice-ar fi întreprins, Mihai era sortit să piardă. Dacă s-ar fi adresat parlamentului și ar fi sancționat alegerile, pentru milioane de români care cunoșteau adevărul gestul ar fi echivalat cu o confirmare regală a terorismului și fraudei comuniștilor. Dacă ar fi refuzat discursul în fața noului parlament, ar fi existat riscul unui război civil și cel al pierderii tronului. O săptămîna, Mihai a meditat asupra soluției, plimbîndu-se de-a lungul coridoarelor sumbre de la Peles. El s-a consultat și cu bătrînul Iuliu Maniu, cel care a sîcut atît de mult pentru înălțarea și prăbușirea lui Carol al II-lea. Apoi, după ce i-a ascultat și pe ceilalți consilieri, s-a decis să rostească discursul în fața parlamentului și să sancționeze valabilitatea pseudoalegerilor.

„Aș prefera să-mi părăsesc tronul în glorie, fără să-mi văd puterea și prestigiul compromise. Am rămas însă singurul bastion împotriva operațiunii de lichidare a ceea ce-a mai rămas din opoziție. Alta vreme cit sînt aici, comuniștii nu vor avea curajul să-l arunce pe Maniu în închisoare, alături de toți ceilalți care spun lucrurilor pe nume. Este motivul pentru care nu renunș încă” (Din cele relatate de Rege unui prieten apropiat).

Eu mai rămîn o săptămîna la București. Dacă vă interesează, vă dau ceva despre politica externă a Anei Pauker, din surse maghiare și din cele mai bune surse americane, pe care nu le menționez aici. Salutări, Bourging.

Am aici o întîmplare nostimă. Impozantul John Pittman, ziarist comunist american de la New York Daily Worker, a așteptat trei zile viza ruso-română pentru a veni de la Paris la București pentru alegeri. Alți 12 zia-riști americani, așteptînd viza rușilor și a românilor încă din septembrie, au fost mai puțin norocoși. Ei n-au mai ajuns în România pentru alegeri. Pittman a sosit pe la prînz. După nici opt ore, a fost dus la Radio să-și dea verdictul: „Milioane de oameni din America de Sud îi invidiază pe țara-

„Pentru majoritatea românilor, Mihai a rămas în inimi ca cel mai mare dintre români. În presa de aici nu s-a scris deloc despre căsătoria Regelui”

nii români. Milioane de negri americani și englezi nu li s-a cerut opinia la Radio București. În relatări de presă care au putut fi transmise, în mod cit se poate de curios, necenzurate, ei au vorbit la unison de „cele mai corupte și manipulate alegeri de după război în Balcani”. O depeșă a asociației jurnaliștilor străini, semnată doar de Pittman și alți colegi comunisti, califică alegerile drept „libere și corecte”. John Pittman a fost citat și de ziarul PCR, Scinteia, puțin diferit: „Milioane de americani sau indieni sau locuitorii din Congo Belgian și Indonezia ar fi fost fericiți să aibă aceeași șansă ca românii în ziua alegerilor”. Sîrșitul relatării, Bourging.

Naționalizat, restaurantul Capeș, altădată loc de întîlnire a intelectualilor și boemilor orașului, e azi un restaurant murdar și bun. El a fost rebotizat, „7 Noiembrie”, după revoluția bolșevică. Grămăzile de caviar și delicioasele prăjituri cu frișcă au dispărut. Pe străzile Bucureștiului au apărut, în schimb, cam o mie de noi automobile americane pentru ștabii comunisti, conduse de șoferi demenți.

Groza e transportat însă într-un „ZIS” sovietic, iar cei mai mulți membri ai cabinetului au „Packard Clippers”, poliția secretă are Forduri și Jeep-uri noi. Dar România Anei Pauker n-ar fi completată dacă n-aș menționa absența Regelui Mihai. Numele și chipul său au fost îgonite de peste tot, monedele cu efigia au fost retrase din circulație. Mărcile postale care-l poartă chipul au fost reimprimare. Pentru majoritatea românilor, însă, Mihai a rămas în inimi ca cel mai mare dintre români.

În presa de aici nu s-a scris deloc despre căsătoria Regelui și despre noua sa viață, și bucureștenii m-au asaltat cu întrebări despre Rege, despre cele mai neînsemnate detalii privind noua sa viață în exil. Există un imens patos în afecțiunea românilor pentru acest tînăr rege deposedat de tron și pentru tragedia lui Iuliu Maniu, aruncat în închisoare, pentru tragediile altor oameni.

Comentariul, selectarea și traducerea textelor:
EMIL HUREZEANU

GABRIEL ANDREESCU

Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului

IV

Ruperea simptomatice de problemele realității am regăsit-o la alt susținător al naționalismului ponderat. Un ultim articol din revista *Contrapunct*, din septembrie 1995, îmi oferă ocazia de a urmări logica discursului lui Alexandru Paleologu pe această temă. Ideile sale – și chiar stilul de tratare îl apropie de Octavian Paler până aproape de identitate. Sub titlul *Pacta sunt servanda...*, d-l Alexandru Paleologu face câteva observații asupra unui text pe care l-am publicat cu trei luni în urmă⁸. Tezele acestuia erau (simplificând): pentru interesele pe termen lung ale României, integrarea euro-atlantică depășește ca importanță orice alt criteriu; Ungaria reprezintă pârta noastră spre Vest; minoritatea maghiară poate constitui acel factor capabil să „forțeze” România și să motiveze Ungaria la relații privilegiate; este obligatoriu să ne reconciliem cu istoria (așa cum s-a întâmplat cu statele Europei Occidentale); reconcilierea cu istoria înseamnă să recunoaștem realitățile teritoriale actuale (inclusiv realitatea statului independent Republica Moldova). Cum tratează d-l Alexandru Paleologu aceste chestiuni care reprezintă o parte esențială a opțiunilor de fond ale politicii externe a României?

D-l Paleologu se referă la un „naționalism legitim”, pe care îl opune celui „exclusiv și hegemonic”. Și dinlăun preferă să se concentreze pe „inapținarea europenilor” și nu pe succesele lor. Și dinlăun pare preocupat mai curând de mistica ortodoxă decât de modernizarea programelor de învățământ.

Obiectivele ultime de politică externă sînt expuse de către d-l Alexandru Paleologu fără nici un fel de ambiguitate: „Evident, nu există pentru noi nici o alternativă în ce privește opțiunea noastră internațională: integrarea europeană și occidentală este unica soluție acceptabilă, unica ce corespunde interesului național”. Deci premisele noastre coincid. Așa cum observă și d-l Paleologu, datele cu care lucrăm, raționamentul și concluziile diferă.

Dinlăun consideră că eu și „recomanda ca, în abordarea problemelor internaționale și ale situațiilor noastre în contextul acestora, să se elimine orice punct de vedere istoric și național”. În realitate, afirmația mea este următoarea: „vehemența lor (a liderilor de opinie – n.n.) istoricizată în tratarea realităților internaționale oferă un sprijin tocmai celor pe care îl reneagă”. A nu trata cu vehemență istoricizată problema noastră națională nu înseamnă a nu da istoriei și problemelor naționale locul lor în analiză. De altfel, nu poți trata fără ele problemele de ordin legislativ, executiv și internațional. Nu se poate conchide asupra politicii naționale fără să ai în vedere tradițiile relațiilor dintre majoritate și minoritate. Ai prea puține șanse să înțelegi situația frontierelor României fără a urmări evoluția frontierelor în regiune de-a lungul a peste o sută de ani.

Domnia sa găsește cu cale să facă o înțreită analiză a afirmației mele: „Mentalitate de Ev Mediu la sfârșitul secolului XXI”. Găsește în continuare spațiul tipografic necesar să-i aducă trei critici. Prima: „avem de-a face cu persistența unei prejudecăți și a unui clișeu respins total astăzi de studiul cunoștințelor și înțelegerii, anume, formula «intencional Ev Mediu»”. A doua: „este elementar de știut că ideea de «națiune» și, cu atât mai puțin, de «naționalism» nu există în Evul Mediu”. A treia: „ideea destul de comună (...) a unui progres linear, ascendent și continuu, este încă un clișeu valabil pentru dicționarul flaubertian (al ideilor primite – n.n.)”.

Alta spațiu acordat exclamației mi s-a părut o exagerare. Aceasta comentează fraza anterioară, și zănuie „Formațiuni politice,

organizații culturale, Ministerul Afacerilor Externe, președintele României, presa – România Mare dar nu mai puțin, România liberă ori Cotidianul – personalități inteligente și altele stupide etc. au «înferat» România cu Republica Moldova, care a generat o dezbateră aprinsă în opinia publică⁹”. Ceea ce deplăngem eu prin această exclamație patetică era receptura istorică a ideilor în societatea românească (ele avînd puține șanse să sufere un proces de decantare și analiză propriu-zisă). Sînt o caracteristică indubitabilă a Evului Mediu numeroase procese intentate autorilor și ideilor lor. Observațiile d-lui Alexandru Paleologu nu au legătură cu sensul afirmației mele. Ceea ce nu înseamnă că ele nu ar fi relevante pentru subiectul pe care articolul d-lui Alexandru Paleologu îl ridică: subiectul naționalismului „legitim”.

Faptul că „ceea ce se numește «Evul Mediu» (...) acoperă un mileniu ce nu poate fi caracterizat sumar” constituie intravivă o informație astăzi elementară, care, așa cum am spus, nu are legătură nici cu exclamația mea, nici cu subiectul studiului privind relațiile României cu Republica Moldova. D-l Paleologu se referă la o vastă bibliografie pe acest subiect, iar în articol aminteste (dar în legătură cu concepția „naționalismului legitim”) numele lui Jacques Le Goff. Referința la mileniu de istorie și la „perioadele de strălucire civilizată” pe care Evul Mediu le-a produs în diferite regiuni ale Europei sugerează folosirea lucrării istoricului francez, *Pour un autre Moyen Age*, apărută la Editura Gallimard în 1978 (tradusă în românește de-abia în 1986). După cunoștința mea, aceasta este și lucrarea cea mai des utilizată pentru reinterpretarea Evului Mediu, la noi. Dar, repet, faptul că eminentul istoric – și o întreagă școală conexă – descoperă un „Ev Mediu al profunzimilor”, care exclude în egală măsură „legenda intencională” cit și „legenda pozitivistă”¹⁰ nu elimină anumite încălcări simbolice ale perioadei istorice în cauză. În plus, multe din textele mai noi ale d-lui Alexandru Paleologu îmi sugerează – pot înșă să mă înșel – că pentru dinlăun „dimensiunea mistică” a Evului Mediu reprezintă esențialul acelei „minorități luminată spiritualmente” care ar reprezenta speranța noastră de viitor. Îmi permit să-i semnaliez d-lui Paleologu că perspectiva sa (dacă prezunția se dovedește valabilă) este străină de concepția lui Jacques Le Goff. Pentru istoricul francez, „mileniul” în cauză conținea în primul rînd ca leagăn al civilizației moderne. „Acest lung Ev Mediu”, scrie Jacques Le Goff, „este momentul creării societății moderne (...) A creat orăzul, națiunea, statul, universitatea, furculița, rașaria, persoana, conștiința și, în cele din urmă, revoluția”¹¹.

A-l lua pe Jacques Le Goff drept aliat, pentru a susține valoarea unui Ev Mediu metafizic, este cu atât mai neșgar cu cît Jacques Le Goff a numit în diferite ocazii, ca una dintre sursele formative ale concepției sale istorice, etnologia – cu referire specială la opera lui Marcel Mauss. Or, etnologia este prin excelență o știință antimetafizică, iar referința la Marcel Mauss (ale căruia teorii ale schimbului au inițiat o efervescență metodologică în științele sociale) confirmă prevalența paradigmei moderne în opera istoricului francez.

În privința faptului că „națiunea” și „naționalismul” nu există în Evul Mediu – iată o informație de uz comun, care nu cere comentarii. Necesitatea aducerii ei la cunoștință în cadrul articolului d-lui Paleologu îmi este obscură.

Mai multe ar fi de spus în privința clișeiului „progres linear, ascendent și continuu”. Nu cunosc care a fost experiența conceptuală a d-lui Alexandru Paleologu asupra incomparabilității comunităților umane (pentru că progres înseamnă comparație și ordonare). Eu am avut experiența esențială în acest sens la 19 ani, cînd am descoperit opera lui Claude Lévi-Strauss. Am citit cu pasiune cărțile marelui etnolog francez, care pentru mine intră în seria primelor 4-5 referințe formative. Concepția lui privind caracterul incensurabil al societăților umane rezultă din studiile sale structurale asupra societăților primitive. (Poate oarecum tehnic pentru formația d-lui Paleologu, dar ea este expusă într-un limbaj mai simplu și, cu respirație filozofică, în *Tropice triste* și în câteva articole semnate de Claude Lévi-Strauss.) Faptul că evoluția de la societățile medievale la societatea modernă nu constituie neapărat un progres a fost, de altfel, repetat în variate contexte¹². Intelighenții de formație pur umanistă pot urmări, din nefericire, mai puțin aspectele de principiu care stau la baza comparabilității dintre sisteme atît de complicate cum sînt societățile (repet, a vorbi despre „progresul” unei societăți față de o alta presupune să ai posibilitatea de a le compara și de a stabili o ordine între ele). De la paradoxul lui Condorcet (privind reprezentativitatea votului) la paradoxul lui Arrow (referitor la relația de preferință) și pînă la un număr de teoreme din ultimele două decenii are rezultate interesante – l-aș numi doar pe Gheorghe Păun, imposibilitatea clasificării sistemelor a constituit subiectul unor cercetări fascinante. Fără posibilitatea de a urmări toată această problematică, orice discuție academică este imposibilă. Îl rog de aceea pe d-l Alexandru Paleologu să mă creadă că: (1) sînt de acord cu dificultatea de a vorbi de progres, în sens antropologic, prin trecerea de la anumite forme de organizare socială la altele, noi pe scară istorică; (2) am în vedere limitele la nivel de principiu în compararea unui sistem cu altul (în particular, o societate cu alta), dar (3) în contexte precise și sub anumite criterii, aceasta nu împiedică evaluarea unui „eventual progres spre o societate mai stabilă, mai civilizată, economic mai coerentă”¹³. Ar fi o mare nevoie, astăzi, să descriem ce anume ar fi „o stabilitate”, o „coerență economică” și un „standard de civilizație” superioare și ce anume din starea noastră actuală trebuie schimbat pentru a ne apropia de un astfel de obiectiv. S-ar fi ajuns, în sfîrșit, la o discuție de substanță dacă d-l Alexandru Paleologu ar fi dezvoltat argumente – identice, divergente, contrare celor utilizate de mine – în acest sens. Dar ce instrumente intelectuale poți să pregătești pentru înțelegerea de către oameni a obiectivelor schimbării, cînd această problemă concretă și deloc banală este tratată cu verdict general, suficiente, inoperante, artificiale, privind inexistența progresului? Ce să facem cu referirile la Spengler ori la Ortega y Gasset – autori care fac parte din bibliografia minimală a unui intelectual, dar care sînt de o disperantă irelevanță pentru definierea, astăzi, a politicii de promovare a intereselor României?

D-l Alexandru Paleologu mai face, în același spirit, o lungă teorie privind „bunul simț”, dînd enunțurilor mele echivalente logice inadecvate. Nu are rost să fac aici analiza lor. Vreau doar să-mi exprim părerea că idei de tipul „lipsa de bun simț nu poate dice niciodată la o decizie adecvată”, „bunul simț este o rară și înaltă însușire, mult superioară intelighenței”, „soluțiile de bun simț, formulele sau vorbele de bun simț produc efecte zguduitoare”, oricît de atrăgătoare pot fi

unele dintre ele, nu ne ajută să înțelegem natura proceselor intelectuale și sînt și mai puțin utile în argumentarea concretă. Să amintesc totuși că studiile de psihologie cognitivă asociază bunul simț la capitolul acțiunii în condiții cu informație limitată. Și acest domeniu a avut în ultimele decenii o evoluție spectaculoasă, mai ales de cînd au fost elaborate studiile de intelighență artificială (care nu acoperă, așa cum își închipuie intelectuali de formație pur umanistă, numai gîndirea mașinilor formate din „fire și fiare”, ci și extraordinarul teren al activităților cognitive superioare – cum sînt cele euristică). Există și aici o imensă bibliografie, și aceasta prea tehnică pentru a fi accesibilă unor umanisti puri, cu rezultate remarcabile, privind gradul în care gîndirea algoritmică a ajuns să dea seamă de procese concepute ca reflecții fenomenale intuiției ori complexitatea limbajelor formale, necesară pentru a face referințe la lumea obiectelor, dar și la imaginile despre asemenea lume etc., etc.¹⁴ „Paradoxurile” bunului simț pe care le enumeră d-l Paleologu sînt, dincolo de funcția lor retorică, simple reverii obsolevite, fără contact cu modul în care cercetarea actuală – alina cit o cunosc – tratează problemele cunoașterii.

În sfîrșit, sînt câteva detalii ale articolului d-lui Alexandru Paleologu pe care le regăsim în mod particular. Unul: participarea la această confuzie generalizată care a dus la asocierea episcopului Tokés László cu mercenarii național-comuniști. Formula folosită, „doi turbați, Funar și Tokés, care strică totul, parca manipulați amindoi de un versat mester pășur”, nu ridică numai o problemă de moralitate, ci se dovedește – ca să folosesc o sintagmă din articolul senatorului PAC – intelectualmente compromițătoare. Tokés László are critici virulente chiar în UDMR, mai ales datorită radicalismului și pasionalității severe care afectează activitatea sa politică. Afirmațiile episcopului Tokés privind epurarea etnică ori genocidul cultural din România sînt expresia unei minți necontrolate; simțului, o gafă și o premeditată obscenitate. Dar a-l asocia cu Funar este ca și cum l-am echivala pe Alexandru Paleologu cu Mitrura Argeșii. Tokés László este o autentică personalitate, a cărei viață s-a desfășurat sub semnul coerenței: lider de comunitate și premergătorul unei revoluții. Sînt surprins că Alexandru Paleologu, altfel fidel bunului simț, a tratat „cazul Tokés” așa cum a făcut-o.

Care este rolul detaliilor de mai sus, în raport cu tema naționalismului? Cititorul va percepe, desigur, că replica mea la observațiile d-lui Alexandru Paleologu și notele de subșol sînt o punere la punct motivată de cealaltă punere la punct: a preopinului. Lipsa de rigoare în citirea textului meu și lipsa de informație semnificativă adăugate de d-l Alexandru Paleologu în această pseudo-polemica rîmin demonstrația modulară în care dominația sa tratează un caz individual. Din nefericire, însă, superioritatea cu care discută articolul din *Contrapunct* este doar o fațetă a frivolității dramatice cu care răspunde pînă și el chestiunilor de importanță publică.

NOTE

⁸Gabriel Andreescu, *Priviri îndreptate spre Republica Moldova sau spre Ungaria?*, *Contrapunct*, iunie 1995.

⁹Gabriel Andreescu, Valentin Stănoiu, Renate Weber, *Relațiile României cu Republica Moldova*, *Studii Internaționale*, nr. 1, pp. 11-25.

¹⁰Vermurilele apartin istoricului francez.

¹¹Jacques Le Goff, *Pentru un alt Ev Mediu*, Editura Meridiane, 1986, vol. 1, p. 41.

¹²În această chestie poate fi citită și opera lui Mircea Eliade, care a contribuit la depășirea eurocentrismului, lărgind perspectiva noastră asupra umanității.

¹³Există o adevărată disciplină a „clasificării” și numeroase metodologii în acest sens. (În-aș putea recomanda d-lui Alexandru Paleologu un algoritm pe care l-am elaborat și publicat în 1978, în *Revista de Științe*, sub titlul *Clasificarea ordinară a obiectelor*.)

¹⁴Cîteva informații în acest sens pot fi găsite în: Gabriel Andreescu, *Sistemele axiomatice ale logicii limbajului natural. Funcții și operaționalizare*, Editura AII, 1992.

OCTAVIAN PALER

Între naționalismul de grotă și „europenii“ de nicăieri (adică între C.V. Tudor și Gabriel Andreescu)

O clipă, am fost tentat să renunț la această polemică din pricina nivelului dezolant la care e propusă discuția. Ce să-i spun cuiva care e convins că Ortega y Gasset e „de o disperantă irelevanță pentru definirea, astăzi, a politicii de promovare a intereselor României”? Să-i explic, jenat, că integrarea europeană nu e doar o problemă diplomatică sau economică și că *Revolta maselor* e o lectură esențială pentru decolectivizarea gândirii, proces fără de care regisirea Europei rămîne o vorbă goală? Să-i atragi atenția că, alături de alți mari intelectuali, Ortega y Gasset s-a bătut pentru europeanizarea Spaniei, experiență care ne-ar putea furniza multe sugestii prețioase? Sau ce să mai zici, sufocat de perplexitate, cînd anticipațiile d-lui Andreescu față de „intelectualii de formație pur umanistă” sau, poate, niște curioase sincope ale simțului proporțiilor merg pînă la a-l considera pe Montesquieu, Caragiale, Blaga, Valéry și alții „autori de o sublimă inutilitate” în materia aflată în dezbateră? Seriozitatea cu care d-l Gabriel Andreescu se crede ironic cînd observă că I.L. Caragiale nu se referă la drumul lui Ion Iliescu la Washington ori la ultima declarație a Consiliului Nord-Atlantic privind lărgirea NATO m-a lăsat visător. Și, brusc, mi-am venit în minte discursurile lui Cațavencu despre Europa, de o sublimă utilitate pentru a pătrunde în psihologia unei apreciable părți a parlamentului României. A parlamentului Românii de azi! Sau să nu-și fi pus preopinatul nostru niciodată problema că nu se poate discuta despre Europa fără a te întreba, înainte de toate, „ce este Europa”? Un continent? Dacă e un continent, unde începe și unde se termină? Spania, de exemplu, e o țară pe deplin europeană ca mentalitate? Țările apusene unde s-a votat masiv împotriva ideilor de la Maastricht sînt europene sau nu? Iar în Est cum pe unde ar trece „cortina de mătase” a Europei? Apoi, în timp ce Estul s-a „dezeuropeanizat”, parțial, prin „asiatizare”, nu cumva Occidentul s-a „dezeuropeanizat”, parțial, prin „americanizare”? Și dacă Europa nu e altă „un continent” cît, îndeosebi, „un spirit”, care unește statele, calde, grecești cu statele reci din Suedia și neutralitatea elvețiană cu pasionalitatea italienilor, în ce constă acest spirit? Nu cumva, vrem, nu vrem, trebuie să ne întoarcem la „inutilul” Valéry care vorbea de tripla întemeiere a Europei, prin Grecia antică, Roma antică și creștinism? Simplificînd, de la greci Europa a moștenit filosofia și un mit. Al zeiței Intelepciunii, Athena, cea născută din teasta lui Zeus (o zeiță cerebrală, deci), care stă, în toate statele, îngîndurată și cu sulțușa sau lancea în mînă, parcă anume pentru a ne sugera că adevărata înțelepciune este

una care luptă. De la romani, a moștenit, mai ales, dreptul, celebrul drept roman, fără de care Justiția (inclusiv la Curtea Europeană, pe care o invocă d-l Andreescu) n-ar fi de conceput. Iar de la creștinism a primit o morală, a credinței bazate pe iubire. De altfel, e suficient să ne gîndim la această triplă fundamentare pentru a ne da seama că și nazismul și comunismul au fost profund antieuropene.

Dacă m-ar amuza să-mi lubrefiez opiniile cu insinuări, ca d-l Andreescu, m-aș repezi să-l întreb care dintre cele trei pietre de temelie îl deranjează. Dar nu țin să-l iimit. Mă mărginesc să constat, uimit, că un militant european poate înlătura din discuție, cu o liniște uscată, mari gînditori europeni.

Nu pot strîmba din nas, de la o altitudine „europeană”, cînd aud cuvîntul „național”

Pînă la urmă, m-am hotărît să-mi depășesc, totuși, stuporile. Am acceptat că m-am înșelat în privința d-lui Gabriel Andreescu pe care, sincer să fiu, nu-l bănușeam de o fundamentalism paneuropean atît de militant și incit și gata să vadă în instituțiile europene nu laboratoare politice, ci cazărmi, de unde vin ordine, și chiar să se uite cu ostilitate în urmă. Mai exact, dacă la un C.V. Tudor nu mă miră xenofobia, nu mă așteptam ca un intelectual respectabil să-mi dea impresia de românofobie, discretă, ceremonioasă, dar infiltrată, ca o apă freatică, în discursul său european. Să fie vorba doar de o impresie? În acest caz, sîntem chit. D-l Andreescu are impresia că eu și Alexandru Paleologu am da „naționalismului legitim”, cum îl numește domnia sa, „o dimensiune perversă”, eu am impresia că dînsul vorbește ca un „european” de nicăieri. N-am folosit niciodată, cred, formula „România eternă”. Însă nu pot să nu mă crispez cînd d-l Andreescu uzează de ea cu un aer indulgent pentru a se revolta, apoi, serios, pe baza unei legături care-mi scapă, împotriva Codului penal „care condamnă prostituția”. D-l Gabriel Andreescu e, firește, liber să apere pînă în pinzele albe dreptul prostituatelor de a dispune de ele însele. Nu-l voi incomoda în această bătălie. Nu mi interesează cauza. Dar, să mă erte, mi se pare de prost gust să judeci tradițiile românești prin perspectiva unui bordel.

Voi reveni la asta. Pînă atunci, vreau să-i dau dreptate, într-o privință, d-lui Andreescu. Eu nu pot face abstracție de sensibilitatea mea. Și o spun fără ironie. Sînt conștient că aceasta e limita mea. Cum ar zice un alt „inutil”, Unamuno, sînt un „animal afectiv”. Gîndesc cu inima. Probabil, de aceea mă și înfierbînt. Senti-

mental impenitent, port cu mine, oriunde m-aș duce, praful unui sat. Și, ori cît aș vrea, nu mă pot ridica pînă la o înălțime de unde nu se mai zărește cimitirul din Lisa. Iată una din cauzele pentru care nu pot strîmba din nas, de la o altitudine „europeană”, cînd aud cuvîntul „național”. În privința aceasta sînt needucabil. Dar nici nu vîd de ce m-aș reeduca! Nu mă sînt deloc provincial ca „european din România”.

Aș vrea să fac, însă, o precizare. Am fost mereu convins că adevărata dragoste te strînge de gît, nu te lasă s-o zberii, s-o vociferezi. De aceea mi se pare absurd să socotești un merit faptul de a fi român. E la fel cum ai revendica un merit din împrejurarea că ai părinți. Nu numai că nu mă grăbesc să romantizez tradițiile, cum afirmă d-l Andreescu; dimpotrivă (și voi explica la timpul convenit de ce), cred că lipsa de spirit critic, tendința de a ne lînguși în oglindă, de a ne trăi insuficiențele ca virtuți, ne trag înapoi și ne fac foarte vulnerabili în fața demagogilor. De altminteri, nu sînt ceea ce se cheamă un adversar al cosmopolitismului. Îmi displace doar extremismul cosmopolit. În rest, din toate lecțiile politice ale istoriei, cea mai inteligentă mi se pare aceea a Romei antice care, după ce a invins Grecia, a construit șosele pe care filosofi greci să meargă în lume, și, după ce a cucerit nenumerate popoare, a introdus toți zeii acestor popoare în Olimpul ei. Nu găsesc un mod mai fericit de a spune că patriotismul include, nu exclude, „Reveria culturală” de care ne acuză, pe Alexandru Paleologu și pe mine, d-l Andreescu nu mă împiedică deloc să vîd cîte canale și lichele mișună pe la noi. Și ce ravagi face țîfna cu pretenții de „patriotism”. Dar nici nu pot să nu tresar cînd observ că d-l Andreescu pare să aibă o alergie ciudată față de vobula „național”. Cum o nude se bosumflă și-l suspectează de „naționalism” pe cel care a avut nesfericita inspirație s-o pronunțe.

Amintindu-mi de o biserică...

Regret că d-l Gabriel Andreescu nu-și pune nici o clipă, în mod serios, problema identității noastre. Pentru domnia sa, ea este, probabil, o mistică, o nostalgie a României interbelice, un narcisism național sau un camuflaj. Ori, cine știe? poate chiar un motif sau un pretext. Vi se pare că vorbim prea mult despre noi, d-le Andreescu? Mie mi se pare necesar s-o facem. Și nu pentru a fi încantați de noi înșine, pentru a practica un soi de idolatrie a buricului propriu. Pentru a ne cutremura! Problema identității noastre este, cel puțin pentru mine, problema unei tragedii. Îmi aduc aminte de o biserică de pe strada Știrbei Vodă, prin fața căreia treceau

zîlnic, înainte de decembrie '89. Urma, să fie mutată. Dinlăuntru fusese scos tot. Altarul nimerise, probabil, și el în camionetele cu moloz. Dumnezeu fusese evacuat din biserică. Doar zidurile mai erau în picioare. Privită din afară, construcția părea, mai departe, o biserică. Biserica, însă, nu mai era decît o clădire profanată, golită de duh. Ei bine, uneori m-am întrebant dacă nu s-a întimplat și cu noi la fel. Căci ne-au fost „sistemizate” suferințele vreme de aproape jumătate de veac. D-l Andreescu condece că atunci cînd identitatea națională este oprîmată (de alții), promovarea ei este firescă. Și adaugă cu dichis: ne oprîmă cineva azi? Da, d-le Andreescu! Ne oprîmă consecințele din noi și din afara noastră ale unei lungi Ocupații! Am avut parte de aproape două decenii de internaționalizare forțată. Apoi, „homo sovieticus” s-a „românizat”, formal, prin Ceaușescu. Am trecut, deci, printr-o dublă operație de deznaționalizare, mai întîi prin internaționalism, după aceea prin naționalism demagogic. Și, după aproape o jumătate de veac de istorie răstîgnită, ne aflăm acum într-o imitație de istorie în care se amestecă mahalaua turcească, reziduurile comunismului, maimușărirea Occidentului și chiotele fals patriotice ale unui naționalism de teighea sau de grotă. În această imitație de istorie, riscăm să devenim, dacă n-am început să devenim, o imitație de români. Iată ce mă persecută, d-le Andreescu, și ce mi-a albit destule nopți în acești ani. Stîlcirea identității noastre, cu patul puștii, în timpul regimului comunist, e doar acum să acum, prin schimbarea „formelor”. Cum să nu mă șocheze, în aceste condiții, ceea ce recunoașteți dumneavoastră, că nu vă interesează „cum facem legătura cu identitatea pierdută sub comunism”, nici „cum păstrăm (ori dezvoltăm) interesul tineretului pentru istoria și cultura românească clasică”? Sau cum să nu șocoteze, vai, o enormitate pretenția că toate acestea ar fi în conflict cu „apărarea și promovarea drepturilor omului”? În ce mă privește, înainte de a fi bucuros că drapelul României flutură la Consiliul Europei, mă interesează să nu ne transformăm dintr-un popor într-o populație, ca să reiau o vorbă a lui Noica. Îmi e teamă să nu ne mutăm inconștient în destin.

Mi s-a întimplat, uneori, să mă visez în alte secole și pe alte locuri. Mi-ar fi plăcut să mă fi născut în Cinquecento, la Florența, ori să fi fost unul din analfabeții care au asistat, la Atena, la nașterea dialogului, cînd, într-o tragedie de Eschil, a apărut, pe scenă, al doilea actor. Întorcîndu-mă, însă, din aceste emigrări fictive, printre gropile și cîinii vagabonzi din București, am înțeles de fiecare dată că, deși mă simt și pe aceste străzi, în unele clipe, străin, orice altă străinătate mi-ar fi greu de îndurat. Cam pe aici, aș zice, se oprește „naționalismul” meu. Dar dacă îmi repugnă pietatea zgometoasă, nu cred nici că identitatea noastră periclitată merită dispreț. Ea merită, în orice caz, mai multe frămîntări decît drepturile prostituatelor și ale homosexualilor. Neînțelegînd exact ce s-a petrecut cu noi, ce anume a fost stricat, stîlci, corupt, în psihologia noastră, în logica noastră, ce fel de europeni vom deveni?

CRONICA MELANCOLIEI

ILEANA MĂLĂNCIOIU

În apărarea demnității artei

Cu câteva luni în urmă, am văzut la televizor o secvență impresionantă cu doamna Nineta Gusti, care era filmată în locuința sa mai mult decât modestă, aflată undeva într-o suburbie a Bucureștiului. Se zvonise că marea actriță ar trăi în mizerie și - cu o bunăvoință care poate să ucidă - cineva scormonesc pentru a afla adevărul prin toate colțurile casei și ale sufletului său dornic de liniște. Reacția sa mi s-a părut într-un fel demnă de o personalitate care, deși a excelat în comedie, prin rolul extraordinar din *Fiscienii*, a dovedit că poate să joace la fel de firesc și în dramă. Fiindcă a reușit să se apere de toate întrebările indiscrete cu zimbetul pe buze, dar fără să trizeze, spunând că îi place foarte mult să stea în casa aceea cu mușcate în fereastră și să poată umbla cu picioarele pe pământ. Pusă în situația de a vorbi și despre lipsa banilor (pe care nu o putea ascunde), se gîndea că nici alții nu au și că, poate, este și vina sa că nu i se ajung; fiindcă îi place să bea cafea și asta costă, dar ce să faci, nu poate renunța, mai bine se lipsește de orice altceva...

După o viață în care ai reușit să faci totuși lumea să ridice și să se poată bucura astfel, în ciuda a tot și a toate, probabil că nu este deloc ușor să trăiești undeva în afara lumii și să devină un lux și ceașca de cafea pe care o bei dimineața. De aceea, demnitatea cu care vorbea doamna Nineta Gusti despre bucuria sa de a umbla cu picioarele pe pământ, retrasă din această societate care nu mai are nevoie de artă, m-a urmărit multă vreme.

Acum, cînd alte vedete ale teatrului românesc au fost nevoite să iasă în stradă și să apere și din unghiul opus demnității artistului, care se află sub vreme, nu pot să nu mă gîndesc, încă o dată, cum a fost posibil ca libertatea după care tindeam să ne înălțuim și în mai mare măsură decât lipsa totală a acesteia.

Hotărît lucru, teatrul nu poate fi supus legilor economiei de piață, într-o țară unde salariul mediu al unui intelectual nu reprezintă mai mult decât costul a cinci-șase intrări la spectacol în una din capitalele europene cître care privim cu atîtă nostalgie. Dacă biletele de teatru s-ar vinde în România la prețul lor real, spectacolele ar trebui să fie montate doar pentru președintele țării, pentru șeful SRI-ului, pentru membrii guvernului, pentru parlamentari și pentru bîșnițari, fiindcă nimeni altcineva nu le-ar putea cumpăra. Subvenționarea teatrelor nu se răsfrînge în salariul celor angajați în ele, care este cu mult sub nivelul calificării și al prestației lor, ci în prețul biletului, fixat astfel încît să fie accesibil spectatorului, care și el trăiește la limită. Demnitatea marilor actori și regizori de a nu încerca să se aranjeze fiecare cum poate, ci a ieși în stradă, alături de colegii lor mai tineri, pentru a apăra viitorul teatrului românesc, trebuie privită cu toată atenția și stima pe care le merită. Chiar dacă, prin amploare, această mișcare nu le putea concura pe cele studențești, pe care, din motive electorale, au afișat prin a le aplauda la scenă deschisă și unii dintre cei care au contribuit la izbucnirea lor.

Dacă era de așteptat că Leopoldina Bălănuță, Victor Rebengiuc și alți mari actori care s-au opus de la bun început autorităților neocomuniste să iasă în stradă pentru a apăra excelența școlii de teatru românească, faptul că Ion Caramitru s-a aflat și el printre colegii săi în fața Palatului Victoriei - chiar dacă întîmplarea sau destinul a făcut ca în 1989 să fie în interiorul acestuia - constituie un lucru mai neobișnuit, dar nu mai puțin îmbucurător.

Trebuie să fac mărturisirea că l-am privit pe actorii ieșiți în stradă să-și apere arta nu numai cu admirație, ci și cu melancolie. Fiindcă literatura nu este mai avantajată decât teatrul, ci dimpotrivă, dar în domeniul nostru nimeni nu mai pare dispus să-și asume un gest disperat prin care să încerce să schimbe ceva. Cu toată stima pe care o am pentru Nicolae Manolescu, mi-e cu desăvîrșire imposibil să înțeleg de ce socotește că banii primiți de la bugetul statului ar împiedica doar asupra conținutului *României literare*, nu și asupra programului partidului de opoziție pe care îl conduce. Cum nu-i pot înțelege, în ruptul capului, nici afirmația (făcută recent, în emisiunea *Hyperion*, care a pus în discuție soarta revistelor de cultură) că, la ora actuală, critica nu mai poate avea importanța pe care a avut-o sub dictatură - cînd trebuia să opună o ierurbie a valorilor celei stabilite pe alte criterii -, întrucît nu se mai opune nimeni ca un scriitor bun să ocupe locul pe care îl merită. Așa o fi, dacă spune un mare critic cum este Nicolae Manolescu, dar asta nu mă împiedică să stau să mă întreb și cum se produce, totuși, în mîd concret, lucrul acesta? Deschide nevasta lui Petre Got porțile să intrăm cu toții (ori din doi în doi) direct în manualele școlare - de care se ocupă dumezeai la Ministerul Învățămîntului - și de acolo în conștiința publică?

Desigur, nu pot nega nici posibilitatea ca nostalgia cu care ne gîndim la critica de altădată a *României literare* să facă parte dintr-o formă mai vinova-

tă a nostalgiei: aceea orientată către o lume în care revistele de la centru trebuia să fie neapărat mai reprezentative pentru cultura românească decât celelalte. Poate ar trebui să ne obișnuim cu ideea că mărețea epocă a centralismului democratic s-a încheiat și că, nu întîmplător, este posibil ca la *Vatra* sau la *Apostrof* lucrurile să stea ceva mai bine decât la revistele din capitală. Numai că, atîtă vreme cît circuitul acestor reviste e atît de greu încet adesea nu pot ajunge la ele nici propriii colaboratori domiciliați în alte localități, e greu de presupus că ele pot exercita o influență corespunzătoare valorii lor. În aceste condiții, riscul este ca, în vreme ce ne batem cu pumnii în piept că intrăm în Europa, România să nu mai fie nici măcar o provincie îndepărtată a acesteia, așa cum era altădată; să fie fîrîmîțată în niște provincii și mai obscure, pentru a căror unire nu se mai bate nimeni, întrucît se crede că ea a fost înfăptuită de multă vreme, ori că nu mai e necesară.

Transformarea teatrului de înaltă clasă pe care îl avem într-un fel de mișcare de amatori, care își improvizează spectacolele cînd fără decor, cînd fără machiaj, cînd fără lumini sau costume, ar contribui și ea la desăvîrșirea acestei provincializări. Efortul președintelui Iliescu de a trimite coșul acela cu trandafirii săi electorali la aniversarea unei uniti respectabil nonagenar din domeniul artelor nu poate să schimbe imaginea României atîtă vreme cît pensiile unor personalități de talie europeană nu diferă prea mult de ajutoarele prevăzute de lege pentru persoanele dezavantajate social. În acest context cred că mișcarea de protest a actorilor nu trebuie să fie privită cu mai puțină atenție decât cea studențească, în ideea că, fiind de mai mică amploare, ea nu ar avea aceeași semnificație. Să nu uităm că teatrul este oglinda vremii, iar dacă actorii sînt nevoiți să părăsească scena și să iasă în stradă, se vede cu ochiul liber că nu numai ei, ci și lumea în care trăim se află într-un mare impas.

Universitatea Central Europeană împreună cu Fundatia Soros pentru o Societate Deschisă anunță

Începerea înscrierilor pentru Burse post-universitare 1996-1997 la Universitatea Central Europeană, Colegiile Praga, Budapesta și Varșovia

Absolvenții de facultate cu rezultate excepționale sunt încurajați să candideze pentru o bursă de specializare de 1-2 ani în cadrul programelor de Master la numeroase specialități oferite de Universitatea Central Europeană. Această instituție internațională are un caracter unic, avînd sediile în Praga, Budapesta și Varșovia, trei din cele mai importante centre culturale europene. În unele cazuri există și cursuri pentru doctorat. Cursurile sunt susținute de profesori renumiți din S.U.A., Marea Britanie și Europa, alături de cei mai remarcabili absolvenți ai universității. Cursurile se desfășoară în limba engleză.

Program de Master pe durata unui an:

Colegiul Budapesta

- Studii de specializare (MA) în domeniile: Istoria Europei Centrale, Studii Medievale, Științe Politice.
- Studii de specializare în Drept Constituțional Comparat sau Drept Internațional, Drept Comercial, acreditate de Baroul Statului New York.
- Cursuri modulare în Știință și Politică Mediului Înconjurător, acreditate de Universitatea Manchester (Marea Britanie).

Colegiul Praga

- Studii Europene și internaționale (MA), acreditate de Open University Validation Services a Marii Britanii.

Colegiul Varșovia

- Studii de specializare în Sociologie (MA), acreditate de Universitatea din Lancaester (Marea Britanie).

Program de Master pe durata a doi ani:

- Studii de specializare în Economie pentru anul academic 1996-1998 după cum urmează:
  - primul an la Universitatea din Essex (Marea Britanie);
  - al doilea an la Universitatea Central Europeană din Budapesta.
- CEU poate oferi burse studenților cu rezultate finale excelente la universități ca Oxford, Cambridge, Londra, Manchester (Marea Britanie); Chicago, Columbia, Rutgers (SUA) și alte universități din Europa cum ar fi EU, Florența.
- Condițiile minime pentru înscriere sunt: o diplomă universitară și o bună cunoaștere a limbii engleze.
- Ultima zi pentru depunerea dosarelor este 1 februarie 1996.

Program pentru doctorat:

(Valabil doar pentru studenții și absolvenții Universității Central Europene)

Colegiul Budapesta

- Studii Medievale

Colegiul Praga

- Studii asupra Naționalismului în cadrul departamentului de Relații Internaționale.

Absolvenții Universității Central Europene au posibilitatea de a studia unul din cei trei ani de doctorat într-o universitate din Statele Unite sau Europa de Vest.

Pentru înscrieri și informații suplimentare vă rugăm să vă adresați birourilor Fundației Soros.

Programul cu publicul: luni - joi, 14:00 - 17:00.

Sediile Fundației Soros din țară:

■ **BUCUREȘTI:** Piața Victoriei nr. 155, bl. D1, tronson 7, et. 3, sector 1; Tel.: (01) 659.07.20; 659.74.27;

■ **CLUJ:** Str. Tebel nr. 21, cod 3400; Tel.: (064) 420.480;

■ **TIMIȘOARA:** Str. Semenic nr. 10, cod 1900; Tel.: (056)199.960;

■ **IAȘI:** Str. Moara de Foc nr. 35, cod 6600, Tel.: (032) 252.920; 252.922;

■ **ARAD:** B-dul Decobal 2-4, camera 110 B; Tel.: (057) 263.155.

■ **BRAȘOV:** Str. Iuliu Maniu 47, COPCO, camera 516; Tel.: (068)151.693.

Paul Neagu: utopia artistului „integral“

Puțină lume în afara mediului strict artistic, unde se bucură de un prestigiu „ocult“, a auzit probabil de acest artist important care a „îndrăznit“ să plece din țară în 1969 și să se stabilească nu la Paris, ca tot românul cuminte, ci la Londra. Din presupus cețoasă și enigmatică capitală londoneză, au sosit din când în când, de-a lungul celor 20 de ani de exil, cite un catalog sau cite o veste despre prodigiile acestui teribil de febril și de tenace artist, care a reușit în puțini ani să fie numărat printre plasticienii „de cea mai severă integritate“ din arta britanică contemporană (William Varley, 1981).

Cum o mărturisește indirect și calificativul admirativ-timorat citat mai înainte, Paul Neagu e un „caz“, un artist dificil și incomod, căci sfidează clasificările curente. Paul Neagu e o *rara avis* și printre români și printre străini. Spre deosebire de marea masă a artiștilor români, rămași cuminte într-un eon clasic al operei de artă văzute ca „metaforă (frumoasă) a unei stări de existență“, ca artefact de lux al unei deja depășite ideologii a „artei de dragul artei“, Paul Neagu este evident un „aventurier“. Adică un inovator neobosit, un explorator al conștientului mai recent al artei ca „formă (complexă) de cercetare“, ca act de inventare permanentă de noi structuri vizual-mentale cu care realul (actual și etern) poate fi „atacat“ și formulat (pus în formă), deci înțeles.

„Copil teribil“ din start, Paul Neagu provocase încă dinainte de plecare liniștitul gust estetic autohton, deschis timid după 1965 către informație occidentală și experiment, prin bizarele lui concepte de „ent-art“ (artă de mîncat) și „palp-art“ (artă de palpat), care aveau să fie dezvoltate coerent și programatic abia în străinătate. Ajuns în Anglia prin eforturile galeristului irlandez Richard Demarco (cel care avea să încerce să lanseze internațional și alți artiști români, ca Horia Bernea și Ion Bițan), Paul Neagu provoacă imediat și flegmaticul, închisul-asupra-sa-înșuși mediu artistic britanic, prin manifestele sale (Palpable Art din 1969 sau Generative Art Group din 1972); prin expoziții-performață puse sub titluri șocante, paradoxale (Muscătura oarbă, în care o siluetă umană din turtă dulce era consumată de asistență, sau Marea masă tactilă, sau Spațiul răscut etc.); prin conceptele sale surprinzătoare, „artă generativă“, „hyphen“ (în engleză, cratimă, liniuță de unire), „sculptură catalitică“.

Căci spre deosebire și de cei mai mulți artiști occidentali, care prelucrează harnic în variații mai mult sau mai puțin personale invențiile citorva mari artiști, în conformitate cu actualul eon estetic al „inovației de dragul inovației“, Paul Neagu aparține soiului mult mai rar de artist-conceptor, artist-manifest. El gîndește actul artistic într-un mod utopic și leonardesc ca pe o activitate integrală, conceptuală pe cît plastică, teoretică pe cît expresivă, capabilă în opinia sa să descopere și să impună o nouă logică asupra realului – o logică complexă, contradictorie, chiar plurală.

O sculptură de-a sa vrea să fie nu doar un obiect estetic tridimensional și compact, ci și modelul palpabil al unui „spațiu răscut“, „spiralat“. Un desen la el nu e doar schița pregătitoare a unei viitoare lucrări finite, ci vrea să fie și diagrama unei viziuni non-liniare, holistice, a nivelurilor suprapuse și interactive ale realității unui obiect. Un happening, o performanță nu vor să fie la el doar forma provocatoare a unui exhibiționism individualist de duzină, ci o formă de participare totală a artistului împreună cu publicul la ritualul redescoperirii lumii ca entitate

„Nouă stațiuni catalitice“ (1988)

misterioasă, „deschisă“, paradoxală. Titlurile succesivelor sale cicluri de lucrări (Anthropocosmos, Sculptură generativă, Ploaie orizontală, Stele deschise, Hyphen, Șapte stațiuni catalitice, etc.) pun și ele bine în evidență această ambiție de a propune „sîmburi“ vizuali, structuri mentale, nuclee palpabile ale unei noi viziuni integrale „asupra lumii“.

În tot ceea ce a întreprins și pune la cale, Paul Neagu rămîne un artist cu program: există la el chiar o premență a demersului teoretic asupra celui vizual, ceea ce asigură evoluției sale o coerență puternică, dar îi conferă și un aer hibrid, insolit, între genuri. Lucrările lui Paul Neagu sînt de fapt asamblaje de artă conceptuală, artă obiectuală și chiar artă performanțioasă. Ele par mai degrabă modele perceptuale ale unor idei, prezentate sub formă scrisă, desenată și plastică, și degajă adesea un aer rece, tăios și tehnicist, de o precizie proiectuală pe măsura gândirii ce aspiră să se concretizeze prin ele.

Cu un aplomb speculativ înnăscut, de o curiozitate nestăvilă, energie și întreprinzător, Paul Neagu pare că e în stare să folosească cele mai diverse tehnici, materiale și teorii care-i cad sub ochi ca materie primă pentru ambițioasele sale mizanscene artistice, de o creativitate ori o ingeniozitate adesea absoană. Leonardescă este la el prezunția artistului total, capabil să producă sisteme tehnice și scheme generative care să sintetizeze cunoștințe din cele mai diverse domenii (fizică cuantică, mecanică modernă, logică pluralistă, filozofie orientală etc.). Utopică este încrederea în artă ca „cea mai expresivă dintre toate filozofile“, ba chiar ca formă privilegiată de acțiune integratoare pentru mentalul expandat și sensibilitatea haotică de azi. Într-o asemenea epocă contradictorie, un artist de anvergură ca Neagu pare cumva obligat de context să-și asume

de altfel n-a renegat-o. Și nu e o întimplare că proiectele sale occidentale își au punctul de plecare în germeni extrasi din ambianța avangardistă românească a anilor 1965-1971 (chiar aspirația „integrală“ are antecedente în „integralismul“ avangardist românesc al anilor '20); după cum există și unele similitudini de demers sau de stil între proiectele sale și unele din cele ale lui Ștefan Bertalan și grupului Sigma de la Timișoara, sau ale lui Horia Bernea ori Sorin Dumitrescu din prima lor fază „experimentalistă“ etc. Printre-un ocult circuit al informației și influențelor, iarăși nu e o întimplare că seria sa Anthropocosmos de modele vizuale de oameni „celulari“ (modulari, casetați) a proliferat în pictura și sculptura românească de pe la finele anilor '70.

Ce anume îl îndeamnă pe Paul Neagu să revină constant în România după 1989 și să deschidă tenace vreo 12 expoziții mai mici sau mai mari în diverse orașe din țară, spre iritarea colegilor de breaslă rămași acasă și mai puțin productivi? De unde îi vine energia de a încerca, probabil zadarnic, să-și impună proiectul (remarcabil) al unui monument pentru Piața Aviatorilor în fața obtuzității oficialilor, dar și a criticilor și artiștilor autohtoni? Ce neliniște l-a împins să organizeze recent la București un colocoliu internațional în jurul inventatului său concept de „sculptură catalitică“, la care să aducă sculptori din țări îndepărtate? Prodigios fiu risipitor întors după ocolul lumii acasă, Paul Neagu redescoperă probabil cu un ochi fascinat, înțelept de contactul cu Occidentul dez-fermecat, bogăția încă neșuipată a unei culturi cu vii resurse arhaice, cu care demersul său destul de singular în lumea occidentală continuă să consune în mod neașteptat. Poate că e de asemenea vorba de același definitoriu impuls nonconformist, contrarian, ce-l împinge să încerce să-și planteze semințele ideomorfice în chiar terenul de baștină, nici acum pregătit pentru asemenea „ciudățenii“, pe care a trebuit tocmai de aceea să-l părăsească? Ori poate pur și simplu Paul Neagu vrea să fie bine cunoscut (și) la el acasă. Mica expoziție deschisă recent la Centrul Cultural Maghiar, pusă sub un titlu tipic pentru Paul Neagu (Zece unghieri drepte/Zece ingheri drepte), deși modestă ca anvergură și de scurtă durată, face parte din aceeași strategie de refrăddăcinare, a cărei (reală) miză lăuntrică o cunoaște, cred, numai artistul.

MAGDA CĂRNECI

Adevărul literar și artistic nr. 295

- „Regii nebuni“ și Corneliu Baba
- Pan Vizirescu: „Noi am fost scoși din circulație de comunism“
- De vorbă cu Alexandru Paleologu
- George Banu, Ion Caramitru, Dumitru Solomon, Victor Ioan Frunză, Marian Popescu despre aventurile teatrului în epoca post-totalitară
- Valeriu Cristea: Primul dicționar al personajelor lui Ion Creangă
- „Fereastră“ lui Costache Olăreanu

Din nou „Au revoir!“

După ce în 1980 locuitorii Quebec-ului respinseseră separarea de restul Canadei, un nou referendum asupra suveranității Quebec-ului a reinviat nesfârșitele controverse legate de statutul acestei provincii. Deși pro-separatiștii au câștigat între timp teren, ei au pierdut din nou, la limită, referendumul de la 30 octombrie 1995.

Disputa a apărut din nou, legată de întrebarea: ar trebui sau nu să se separe Quebec-ul francez de ceea ce se numește uneori Restul Canadei, pe scurt R.C.? În timp ce 7 milioane de locuitori ai Quebec-ului se pregăteau pentru referendumul de la 30 octombrie, care urma să decidă dacă se vor separa sau nu de restul Canadei, 22 milioane de alți canadieni priveau cu neliniște de pe tușă, sperând că frații lor vorbitori de limbă franceză își vor rezolva problema odată pentru totdeauna.

„Nu îmi pasă dacă vorbiți galeză, franceză sau engleză – acesta este dreptul do. Dar cred că am consumat mult prea multă energie în legătură cu problema franceză”, a spus Alan Bonnyman, om de afaceri din Noua

păstrat proporția din trecut, 3 din 4 locuitori nehotărâți ai Quebec-ului ar fi votat NU și cei ce sînt în favoarea separării ar fi fost învinși cu aproximativ 53% față de 47%. În apropierea zilei referendumului, un al doilea sondaj a arătat că disputa era fierbinte, pro-separatiștii aveau un avantaj de numai 0,4%. La ultimul referendum, din 1980, cei care s-au manifestat în favoarea despărțirii au pierdut net cu 60% contra 40%.

Recunoscînd înfrîngerea, răposatul fondator al Partidului din Quebec și premier al Quebec-ului, René Lévesque, le spunea pe atunci adeptilor îndurerăți: „A la prochaine!”. Astfel, o a doua respingere a însemnat o înfrîngere copleșitoare. Actualul lider al Partidului din Quebec și premier al Quebec-ului, Jacques Parizeau, a făcut tot ce i-a stat în putere să-i atragă pe indeciși, cu o întrebare de referendum menită să alunge tamerile față de un haos economic posibil după cîștigarea independenței: „Sîntezi de acord ca Quebec-ul să devină suveran după ce va face Canadei o ofertă de nou partenerat economic și politic, în limitele legii prin care se respecta vîntorul Quebec-ului și ale acordului semnat la 12 iunie 1995?”. Limbajului

Primul-ministru canadian Jean Chrétien a vrut dintotdeauna să evite separarea; la 6 octombrie, el a adresat un avertisment locuitorilor Quebec-ului, dîndu-le de înțeles asupra consecințelor grave ale unui eventual „Da”

datoriei federale de 413,2 miliarde dolari a Canadei. În cel mai rău caz, spunea el, locuitorii Quebec-ului și-ar putea pierde cetățenia și s-ar trezi îngrădiți în teritoriul lor de pietre de frontieră și puncte de control pentru pașapoarte. Primul-ministru canadian, Jean Chrétien, el însuși fiu al Quebec-ului, a refuzat să facă vreo promisiune de negociere cu un Quebec independent. El a declarat: „Toate studiile, chiar și cele separatiste, demonstrează că separarea Quebec-ului ar duce la o creștere puternică a taxelor și la reduceri drastice ale aparatului administrativ. A vorbi despre consecințele economice ale separării nu înseamnă înțelegere la frică, ci recunoașterea adevărului”.

Liderii celorlalte provincii canadiene, enervați de pretențiile Quebec-ului de a avea un statut special, au păstrat tăcere, evitînd orice discurs mînios care ar fi putut aprinde pasiunile separatiste. Doar premierul conservator din Ontario, Mike Harris, nu a putut rezista, declarînd: „Dacă Quebec-ul se separă, locuitorii săi nu se vor mai bucura de avantajele oferite de Canadea. Ei nu vor mai face parte din Canadea”.

Chiar în Quebec, în timp ce pancarte cu DA și NU împânzeau peisajul, discursurile sălbatice ale referendumului separatist din '80 sînt absente. „Cei care vor vota DA și cei care vor vota NU se izbește zilnic unii de alții în birouri, magazine și cafenele, dar evităm discutarea subiectului”, spunea scriitorul Josh Freed din Montreal.

Într-un efort disperat de a spori entuziasmul pentru cauza separatistă, premierul Parizeau i-a oferit rolul de conducător al campaniei lui Lucien Bouchard, carismaticul lider al partidului de opoziție Blocul din Quebec. Din nefericire, în toată una rundă ietovitoare de discursuri aprinse, Bouchard a făcut un pas greșit. Vîbind un grup de femei, el s-a lamentat în legătură cu rata scăzută a natalității din Quebec: „Sîntem una din populațiile albe cu cei mai puțini copii”. Observația a fost imediat calificată drept rasistă și sexistă.

Oricum, votul nu putea rezolva totul. Un sondaj făcut de Angus Reid a arătat că o treime dintre cei care și-au propus să voteze DA nu doresc cu adevărat ca Quebec-ul să fie independent. Ei doresc doar să exercite presiuni asupra guvernului de la Ottawa pentru a da provinciei mai multă autonomie. Chrétien spunea că un vot în favoarea suveranității este decisiv. Dar „în politică orice este posibil”, declara Louis Balthazer, politolog la Universitatea Laval din Quebec, care intenționa să voteze DA. Singura certitudine pare să fie aceea că, oricare ar fi fost rezultatul votului de la 30 octombrie, Canada va dezbate statutul Quebec-ului în mileniul viitor.

Traducere și adaptare după revista „Time” de ADRIANA TUDOR

Jacques Parizeau, primul-ministru Quebec-ului, în timpul unui miting electoral (9 noiembrie). Pe atunci era convins că Quebec-ul își poate cuceri independența fără a se ajunge la o ruptură totală de Canadea

Scotie. Naționaliștii din Quebec au fost de acord, dar într-o perspectivă diferită. Iată ce spunea agentul imobiliar Lisette Martel din Montreal: „Hai să ne separăm și să rezolvăm problema. Să terminăm cu ea”.

Cu toate acestea, nu se întrevode nici un fel de rezolvare rapidă a situației. Un sondaj publicat cu puțin înainte referendumului de firma de sondare a opiniei publice CROP din Montreal acordă pro-separatiștilor doar un procent în plus: 43,6% față de 42,6%. Dar nu se luau în considerație cei 14% care sînt indeciși. Dacă s-ar fi

intorcochat se referea la un proiect deja întocmit al declarației de independență a Quebec-ului și la acordul semnat la 12 iunie între 3 partide separatiste, în vederea negocierii unei relații economice speciale cu partea engleză a Canadei.

Pe toată perioada campaniei pentru referendum, forțele care se opun separării au jucat dur. Plecarea Quebec-ului, avertizau ei, ar duce la o scindare de coșmar a R.C., ar face rașugi pe piețele monetare și ar da naștere la o luptă feroce în ceea ce privește răspunderea Quebec-ului în cazul

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

Se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tîrziu S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
— Europa occidentală:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
— Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia:	40 \$	20 \$	10 \$
— Israel:	60 \$	30 \$	15 \$
— SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista „22” asigura exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU; Redactor-șef adjunct: RODICA PALADE; Publicist comentator: ANDREI CORNEA; Șef secție politic: HORĂȚIU PEPINE; Șef secție social: OANA ARMEANU; Grafician: DAN PERJOVSCHI; Tehnoredactor: ALEXANDRU CIRIP; Secretar general de redacție: CEZAR PAUL-BĂDESCU; Secretar de redacție: GEORGETA DUCMAN; Corectori: RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCA; Șef serviciu financiar-contabilitate: ELENA MANOLACHE; Șef serviciu difuzare: MIRCEA IONESCU; Difuzare: CONSTANTIN SATALLA; Procesare text: IULIAN STOIAN.

Brubrici permanente: ILEANA MĂLĂNCIOIU (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBANESCU (comentariu economic), RĂLUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religiilor), DAN C. MIHĂILESCU (cronici literare), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronici plastică).

Corespondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.stos.ro

Manuscrisurile nepublicate nu se restituie ISSN-1220-5761